

*Cumhuriyet Dönemi'nde İnkılapçı Bir Gazetenin İdeolojik İnşa Stratejileri: Zonguldak Gazetesi (1923-1954)**

Faruk TEMEL

Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, Kayseri

E-Mail: faruktemel@erciyes.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7103-0790

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 12.02.2021 Kabul Tarihi / Accepted: 16.04.2021

ÖZ

TEMEL, Faruk, **Cumhuriyet Dönemi'nde İnkılapçı Bir Gazetenin İdeolojik İnşa Stratejileri: Zonguldak Gazetesi (1923-1954)**, CTAD, Yıl 17, Sayı 34 (Güz 2021), s. 675-709.

Osmanlı'da 19'uncu yüzyılda başlayan Türkçe gazetecilik faaliyetleri batılılaşma hareketlerine hız veren bir nitelik taşımaktadır. Özel gazetecilikle birlikte daha çok devlete dönük hareket tarzı benimseyen basın, Millî Mücadele Döneminde memleket için ve Cumhuriyet döneminde devlet adına faaliyet göstermiştir. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde devlet idaresinin kararlarına yönelik faaliyet gösteren basın, Millî Mücadele Dönemi'nde devleti kurtarmak üzere yayınlar yaparken, Cumhuriyet döneminde ise iktidar politikalarını destekleyen nitelikte içerikler üretmiştir. Cumhuriyet döneminde iktidar kontrolündeki basın faaliyetleri, inkılapların yerleştirilmesi ve korunması çerçevesindedir. İktidarın, ekonomik ve ideolojik yolla bağ kurduğu gazeteler,

* Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından 4 Aralık 2017 tarihinde kabul edilen "Cumhuriyet İdeolojisinin İnşasında Basının Rolü 'Zonguldak Gazetesi (1923-1954)' adlı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

inkılapların müdafisi şeklinde çaba harcamıştır. Bu çaba belli bir stratejinin ürünü şeklinde ortaya çıkmıştır. Zonguldak'ta 1923-1954 yılları arasında çıkarılan *Zonguldak* gazetesi içerikleri inkılapların yerleştirilmesi ve kökleştirilmesi adına gazetelerin izlediği stratejilerin örneğini sergilemektedir. Çalışma kapsamında tematik bağlamda nitel veri analizi tekniğiyle incelenen gazete içerikleri, inkılaplara ilişkin korumacı tutum sergilendiğini, liderin yüceltildiğini, Osmanlı-Türkiye karşılaştırması yapıldığını, yıl dönümlerine özel hassasiyet gösterildiğini ve diğer Kemalist yayın organlarının desteklenerek belli bir strateji etrafında yayıncılık politikası izlendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnkılap, Cumhuriyet Dönemi, Basın, İdeolojik İnşa, Zonguldak Gazetesi.

ABSTRACT

TEMEL, Faruk, **Ideological Building Strategies of a Revolutionary Newspaper in the Republic Period: Zonguldak Newspaper (1923-1954)**, CTAD, Year 17, Issue 34 (Fall 2021), pp. 675-709.

Turkish journalism activities, which started in the 19th century in the Ottoman Empire, had a nature that accelerated the westernization movements. The press, which adopted an action rather against the State together with private journalism, acted for the country during the national struggle and for the State in the Republic period. The press, which operated towards the decisions of the State administration during the Tanzimat Reform Era and Constitutional Monarchy Period, was publishing to save the State during the War of Independence, and produced contents that supported the policies of the government in the Republic period. During the Republic period, the media activities under the control of the government are within the framework of the establishment and protection of the revolutions. The newspapers that the government has established ties economically and ideologically have endeavored to defend the revolutions. This effort has emerged as the product of a certain strategy. The contents of the *Zonguldak* newspaper, which was published in Zonguldak province between 1923 and 1954, exemplify the strategies followed by newspapers in order to establish and root the revolutions. Newspaper contents, which were examined through thematic qualitative data analysis technique within the scope of the study, reveals that protective attitude towards revolutions was displayed, the leader was glorified, comparison between Ottoman Empire and Turkey was made, special sensitivity was shown to anniversaries, other Kemalist media organs were supported and a publishing policy was followed around a certain strategy.

Keywords: Revolution, Republic Period, Press, Ideological Building, Zonguldak Newspaper.

Giriş

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e modernleşme sürecinin önemli bir parçası olan gazeteler, tarihsel olayların tanığı pozisyonunda yer alırlarken aynı zamanda değişimin etkin bir aracı olarak belirmektedirler. Türk siyaset tarihinin mihenk noktalarından batılılaşma hareketlerinin başladığı zaman dilimi, gazetecilik faaliyetlerinin de başladığı döneme denk düşmektedir. Değişim ve dönüşüm sürecinde gazetelere de çeşitli roller düşerken, yabancı dilde yayınlanan gazetelerin ardından ilk Türkçe gazete devlet eliyle çıkarılmış ve sonrasında yoğunlaşan özel gazetecilik faaliyetleri, siyasal ve toplumsal bir değişime hız vermiştir.

Özel gazetecilik faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte Cumhuriyet'in ilanına dek basın, yönetim meselelerinin tartışıldığı, hürriyet arayışlarının yoğunlaştığı, iktidar-aydın çatışmasının belirlediği bir görünüm sergilemiştir. Basın, Osmanlı'da 19. ve 20. yüzyıllarda, iktidar yapısının dönüşümünü içeren batılılaşma ve modernleşme öğelerinin ağır bastığı bir aşındırma sürecinin aracı görünümündedir. Cumhuriyet Dönemi'nde devlet ve iktidar yapısının batılılaşma ve modernleşme hedefinde belli bir kıvama gelmesi neticesinde basının toplumu dönüştürme aracı olarak konumlandığını görmekteyiz. Bu durum basının, Cumhuriyet öncesi iktidarı dönüştüren, Cumhuriyetle beraber ise dönüşümünü tamamlamış iktidarın aracı olarak toplumu tasarlayan bir vazife gördüğü düşüncesini güçlendirmektedir.

Osmanlı'da basın hayatının başlangıcından Cumhuriyet'e dek ve onu da içine alan süreçte, daha çok batılılaşmanın bir aracı olarak boy gösteren gazetenin ve gazetecilerin etkinliği; Cumhuriyet Dönemi'nin politik bir hegemonya projesi olarak modernliğin, düşünsel temellerini güçlendirmiş ve ona ivme kazandırmıştır. Basının merkez (elit) ve çevre (toplum) arasındaki konumu, politik, ekonomik ve kültürel değişimin odağında yer almasını sağlamış ve Cumhuriyetle birlikte radikalleşen modernleşme projesinin inşa sürecinde rolünü de aktif biçimde belirlemiştir.¹ Özetle yenileşme hareketlerinin birinci döneminde basın faaliyetleri *devlete dönük* biçimde ağırlık kazanırken, kısa süren İttihat ve Terakki döneminin ardından Millî Mücadele döneminde bu kez bağımsızlık savaşı veren basın faaliyetleri *devlet içindir*. Cumhuriyet döneminde iktidar kontrolünde ağırlık kazanan basın faaliyetleri bu aşamada *devlet adınadır*. Birinci dönemde siyasal yapıyı değiştirmek, orta dönemde siyasal yapıyı kurmak amacıyla çabalayan basın, son dönemde siyasal yapıyı toplum nezdinde güçlü kılmak için devlet adına çalışmıştır. Bu aşamada basın modernleştirme sürecinin önemli bir parçası şeklinde konumlanmıştır.

¹ Nilgün Gürkan, "İmparatorluktan Ulus Devlete Modernliğin İnşasında Gazeteciler", *Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, Ankara, 1999, s. 64-65.

Cumhuriyet Dönemi'nde iktidar adına çalışan basının rolünü ortaya koyan bu çalışmanın teorik zeminini Edward Shils'in "Center and Periphery Essays in Macrosociology" adlı çalışmasında ortaya koyduğu Merkez- Çevre yaklaşımı oluşturmaktadır. Shils'e göre merkez, mekânla sınırlı olmayan değerler ve inançlar alanının bir olgusu, toplumu yöneten semboller, değerler ve inançları ifade etmektedir.² Genel kabul gören anlayış ya da elinde bulundurduğu güç unsuru ile genel kabule zorlanan anlayış, merkezin değer sistemi olarak öne çıkabilir. Bu manada toplumdaki seçkin kesim ve devlet, merkezin iktidarını kullanması hususu anahtar konumdadır. Merkezin sahip olduğu değerlerin topluma benimsetilmesi ve geleceğe aktarımını sağladığı düşünülen devlet, seçkinler tarafından kullanılmakta olan etkili bir araçtır.³

Cumhuriyet Dönemi'nde, değişen devlet yapısı ve devletin şekillendirdiği yeni değerler sistemi doğrudan çevreyle bir çatışma alanı ortaya çıkarmıştır. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte mevcut değerler sistemi yerine yeni merkezî değerler sistemi ikame edilmeye çalışılmış ve bu değerler sistemini benimsemeyen toplum kesimleri, çevrenin unsurları halini almıştır.⁴ Merkezin siyasal felsefesinin ana unsurları, modernleşme ideali, milliyetçilik, laiklik, merkezîyetçilik ve vesayetçi reform anlayışındır. Çevreyse, bu yönetici elitin dışında kalan, geleneksel değerlerine bağlı, İslami hassasiyetleri olan, devletin, kendi günlük hayatına mümkün olduğunca daha az müdahale etmesini isteyen geniş halk kitlelerinden oluşmaktadır.⁵ Çetin de bu durumu, ulus devlet anlayışı çerçevesinde şekillenen devlet yapısının meşruiyetini toplumdan değil mutlak egemenlik anlayışından almasından dolayı devletin toplumsal alanın neredeyse tamamına nüfuz etme eğilimi taşıdığı şeklinde açıklamaktadır.⁶ Nitekim Cumhuriyeti hazırlayan ve biçimlendiren kadro toplumu değiştirme

² Edward Shils, *Center and Periphery Essays in Macrosociology*, The University Of Chicago Press, Chicago, 1975, s. 3.

³ Shils, *age.*, s. 9; Gökhan Tuncel ve Bekir Gündoğmuş, "Türkiye Siyasetinde Merkez- Çevrenin Dönüşümü ve Geleneksel Merkezin Konumlanma Sorunu", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 3, 2012, s. 140.

⁴ Serdar Gülener, "Türk Siyaseti'nde Merkez-Çevre İlişkilerinin Seyri ve 27 Mayıs 1960 Darbesi," *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007, s. 36-37.

⁵ Ergun Özbudun, "Türkiye Siyasetindeki Bölünme Çizgisi", *Dünya Bülteni*, 17 Ağustos 2007, <https://www.dunyabulteni.net/turkiye-siyasetindeki-bolunme-cizgisi-makale,1869.html>, (Erişim Tarihi: 25.01.2021)

⁶ Halis Çetin, *Türk Siyasal Hayatında Kabramanlar, Krizler ve Hainler*, Orion Yayınları, Ankara, 2016, s. 59.

çabasındaydı.⁷ Bununla beraber Cumhuriyetin resmi tutumu, Anadolu'nun dama tahtasına benzeyen yapısını, hiç sözünü etmeden reddetmekti.⁸

Merkez ve çevre arasındaki temel sorun merkezî değerler sisteminde geniş bir konsensüsün sağlanmamış olmasıdır. İki kutup şeklinde beliren merkez-çevre ilişkilerinde, iktidarın özellikle inkılâplar çerçevesinde gerçekleştirdiği, yasalar, düzenlemeler ve sosyo-kültürel kimlik inşası, çevre ile uyumu sağlamak üzere çeşitli araçların kullanımını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda inkılâpları gerçekleştiren iktidarın topluma ulaşmasında ve inkılapların yerleştirilme çabasında etkin rol basına düşmüştür. Merkez ve çevre arasındaki bozuk bağı güçlendirmek adına ya da çevreyi merkeze yaklaştırmak amacıyla kullanılan basın, iktidarın amaçlarının gerçekleştirilmesi hedefi doğrultusunda çevrede faaliyet gösteren araç olarak kilit konuma oturmaktadır. İktidarın ve iktidar çıktılarının taşıyıcısı olarak basın özellikte yerelde sürdürdüğü faaliyetler ekseninde merkez ile çevre arasında bağ konumundadır. Bu bağlamda iktidarın, içeriğini ve amacını tanımlayan, çevreleyen ve yaygınlaştırma, tesis etme amacı güttüğü “ideoloji” önem taşımaktadır. Eagleton'a göre egemen grup ya da sınıfın iktidarını meşrulaştırmaya hizmet eden bir nitelik barındıran ideoloji, bir siyasi sistemi ya da rejimi meşrulaştırmak üzere resmi ayrıcalık verilmiş fikirler kümesidir.⁹ İktidar, ideolojiyi; okul, gazete, reklam, roman, parti toplantıları, çeşitli telkin ve metinler aracılığıyla tesis ederken bir söylem kurarak gerçekleştirir ve toplumsal yaşama zihinsel ve pratik açıdan nüfuz etmesini sağlar.¹⁰ Bunu yaparken de karşıtlıklar kurduğu; etkinlikler, özne ve toplumsal ilişkiler, araçlar, nesnelere, zaman ve mekan, bilinç biçimleri, değerler ve söylem öğelerinden oluşan pratiklerden faydalanır.¹¹ Bu pratikler içerisinde yer alan öğeleri; olumlu kendini sunma ve olumsuz ötekini sunma, karşılaştırma (Tarihî, toplumsal, siyasi olaylar), kutuplaştırma, ön kabuller, yineleme, ortak düşünce, mesafe koyma, kanıtsallık, örnekleme yapma, açıklama, genelleştirme, abartma,

⁷ Ahmet İnel - Cengiz Aktar, “Devletin Bekâsı’ İçin Yürütülen Çağdaşlaşma Sürecinin Toplumsal Sorunları”, *Toplum ve Bilim*, Birikim Yayıncılık, Güz-1985 – Güz 1987, s. 21.

⁸ Şerif Mardin, “Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri” *Türkiye’de Toplum ve Siyaset Makaleler*, (M. Türköne, & T. Önder), s. 34-78 İletişim Yayınları İstanbul, 2006, s. 64

⁹ Terry Eagleton, *İdeoloji*, Çev. Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996. s. 23; Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, Çev. Ahmet Kemal Bayram vd., Adres Yayınları, İstanbul, 2011. s. 21-22.

¹⁰ Teun A. Van Dijk, “Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım”, Çev. Nurcan Ateş, *Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din, İdeoloji*, Haz. B.Çoban ve Z.Özarslan, İ. Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2003. s. 18-20.

¹¹ Norman Fairclough, “Söylemin Diyalektiği” Çev. Barış Çoban *Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din, İdeoloji*, Haz. B.Çoban ve Z.Özarslan, İ.Ü.İletişim Fakültesi Yayınları İstanbul, 2003, s. 173.

metaforik anlatım, ulusal övünç, sayısal verilere dayanma gibi stratejiler kullanarak yapar.¹²

Çalışma kapsamında iktidar ve toplum arasında konumlanan basın aracı olarak *Zonguldak* gazetesinin tek parti iktidarından beslenen yapısı ve yeni merkezi değerlerin çevreye aktarılması sürecindeki işlevlerine dönük bir inceleme söz konusudur. Bu bağlamda gazetenin, inkılâpları yerleştirme-kökleştirme ve CHP politikalarının desteklenmesi ve yansıtılması sürecindeki rolüne odaklanılmaktadır. Bu doğrultuda basının, merkezin yansıtıcısı şeklinde çalışarak çevreyi merkezi değerlerde buluşturma çabası taşıdığı ve toplumu belli bir forma sokmanın aracı olarak belirlediği varsayımları ölçülmektedir. Gazetenin iktidara desteğini gösteren veriler ve belirlenen strateji başlıklarında örnek olarak seçilen uygun içerikler, belli bir sınıflandırma kapsamında değerlendirilmektedir. Konu başlıkları, merkez-çevre ilişkisini ortaya koyacak unsurlar olarak ortaya çıkarılmış ve benimsetme, yerleştirme faktörleri doğrultusunda ele alınmıştır. *Zonguldak*'ın 23 Mart 1923'ten 15 Haziran 1954'e kadarki 1385 nüshası içerisinde gazetenin iktidara desteğini ortaya koyan ve strateji temalarına uygun biçimde seçilen içerikler kategorilendirilerek değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında gazetenin dikkate değer özelliği olarak ortaya çıkan inkılâplara ilişkin yayınları, eski – yeni vurgusu, tarihsel bir bütünlüğe hizmet etmek adına önem gösterdiği yıl dönümleri, lideri öne çıkarması ve yüceltmesi temalarında inceleme yapılmıştır. Bu başlıklar altında konuya uygunluğu tespit edilmiş içerikler (köşe yazıları, haberler, edebi metinler) tematik nitel veri analizi tekniğiyle incelenmiştir.¹³ Bu yolla, Cumhuriyet Dönemi ve *Zonguldak* gazetesini örneğinde; basının iktidar ve toplum arasındaki konumunun amacı ve çevreyi merkezi değerlerde buluşturma sürecindeki rolü saptanmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Siyasi İktidarının Basına Bakışı

Cumhuriyet dönemi, Türkiye'de yeni bir yaşam biçiminin başlangıcıdır. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla birlikte topluma yön veren temel sosyal ve politik ilişkilerde köklü değişimler yaşanmaya başlanmıştır.¹⁴ Bu tip köklü bir değişimi içeren süreçte basının iktidar adına işlevsel konum kazanması da

¹² Van Dijk, agm., s. 79-108.

¹³ Nitel veriler, toplumsal yaşamdaki insanlar, eylemler ve olayları tarif ya da temsil eden metin, yazılı kelimeler, cümlecikler veya semboller biçimindedir. Verilerin analiz edilme biçimi verileri, temalar, kavramlar veya benzer özellikler temelinde kategorilere ayırma şeklindedir. Analizin hedefi belirli ayrıntıları, tutarlı bir resim model ya da birbirine kenetlenmiş bir dizi kavram halinde düzenlemektir. Bu çerçevede ham verilerin kavramsal kategorilere ayrılması yoluyla temalar ve kavramlar oluşturulur. Lawrence W. Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* Çev. Sedef Özge, Yayın Odası, İstanbul, 2010, s. 659-663.

¹⁴ Ali Gevgili, *Türkiye Basını*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 212.

kaçınılmazdır. Bu anlamda basının konumu, içerik açısından da siyasal ve toplumsal değişimlere bağımlı bir görünüm sergilemektedir. Haber verme ve kamuoyu oluşturma işlevi, iktidar kontrolündeki toplumsal değişim sürecine katılımcıdır. Basın bu katılım sürecinde, Batılılaşma sürecine girmiş iktidar yapısının topluma yeni değer yargıları taşıma görevini yürütmüştür.¹⁵ Bu açıdan basın Cumhuriyet döneminde iktidara bağımlı bir görünüm sergilerken, iktidarın değişim hedeflerinde de kilit rol üstlenmiştir. Diğer yandan, düşünce ve pratikler üzerinde etkili ve belirleyici olan dönemin iktidarı, hakim ideolojinin kapsamına girmeyen düşünceleri yasaklayarak ya da marjinalize ederek düşünsel ve pratik anlamda hakimiyet kurmuştur. Bu dönemde Atatürkçülük ile bağı olmayan düşünsel hareketin varlık imkânı bulması neredeyse imkânsızdır.¹⁶ Bu durum özellikle çok partili siyasal hayata geçiş dönemine dek, politik ve sosyal yaşamda kendisini gösterirken, hâkim paradigmanın, varlığını basın alanında sürdürdüğünü ve pekiştirdiğini net bir biçimde gözlemek mümkündür. Bu çerçevede iktidar ve basın arasındaki ilişkide görünüm, güç mekanizmasına itaat eden ve iktidarın kontrol ettiği araç olarak basın şeklinde, karşılıklı ilişki zeminine dayanan ancak baskın güç olarak iktidarın domine ettiği birlikteliği işaret etmektedir.

Atatürk'ün, inkılapları yerleştirmek adına basını kullanmak istediği ve Cumhuriyet ilkeleri doğrultusunda basını bir forma sokmayı amaçladığı görülmektedir. Basının iktidarın idealleri doğrultusunda hareket etmesi gerektiğini topluma mal ederek dile getiren Atatürk, 1 Mart 1924 tarihinde yaptığı meclis konuşmasında da basın mensuplarının kendi özel siyasi çıkarlarına değil, ülkenin millî çıkarlarına dikkat ve saygı göstermek zorunda olduklarını böylece millî bütünleşmenin yani ülkede birlik ve genel düzenin sağlanabileceğini anlatmaktadır. Atatürk'e göre özel amaçlı yayın yapan gazetelere halk iltifat etmeyecektir ve bu gazeteler yalnız kalacaktır. 11 Aralık 1924'te *Times* muhabirinin yazılı sorularına cevap veren Atatürk, 'Özel bir amaçla yayın yapan gazetelerin halkın çoğunluğu üzerinde yaptığı tesir, her memlekette olduğu gibi o gazetelerin lehine değildir.'¹⁷ Atatürk, 1 Kasım 1925'te yaptığı Meclis açış konuşmasında da halkı, Cumhuriyet ilkeleri ve iktidarın hedefleri doğrultusunda yönlendirmek ve biçimlendirmek üzere basının önemli bir rolü olduğunu ve tek

¹⁵ Ali Gevgili, "Dünya'da ve Türkiye'de Çağdaş Basının Gelişimi ve Sorunları", *Basın Yayın Yılığ*, No: 3, İstanbul, 1988, s. 129; Funda Şirin Selçuk, "Ulus Devlet İnşasında Basının Rolü: Falih Rıfkı Atay", *Tercüman-ı Ahval'in 150. Yılında İstanbul'da Fikir Gazeteciliği Sempozyumu*, Emirler Matbaası, İstanbul, 2010, s. 127-138, s. 129.

¹⁶ Murat Belge, "Mustafa Kemal ve Kemalizm", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt 2: Kemalizm, Ed. Murat Gültekinçil - Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 30.

¹⁷ Refik Turan, "Kültür Alanındaki Gelişmeler", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (D. Yalçın), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2014, s. 220-221.

bir amaca hizmet etmesi gerektiğini dile getirmiştir. Basın özgürlüğünün zararlı yönlerinin giderilmesi konusunda Meclisin prensipleri olduğunu, yayılan fikirlerin olumsuz etkileri karşısında Büyük Millet Meclisi'nin öğretici ve yok edici gücünün işe el koyması ve uyarmasının doğal olarak gerekli olacağını dile getiren Atatürk sözlerini şu şekilde tamamlamıştır:¹⁸

"Gerçek şu ki, Cumhuriyet devrinin kendi düşünce ve ahlak bilgileri ile süslenmiş basını, yine ancak Cumhuriyetin kendisi yetiştirir. Bir yandan geçmiş dönem gazetelerinin ve ilgililerinin düzelmeyen yanları milletin gözü önüne çıkarırken, diğer yandan Cumhuriyet basınına temiz ve verimli alanı geliştirmekte ve yükselmektedir. Büyük ve soylu ulusumuzun yeni yaşam çalışmalarını ve uygarlaşmasını kolaylaştıracak ve cesaret verecek olan, ancak bu yeni düşünceleri taşıyan basın olacaktır"

Tek Parti iktidarında basına biçilen rol, parti disiplini ve prensiplerine sadık, Kemalizm'in telkin ve propaganda aracı işlevini yerine getirmektir. Sistem, basının faaliyet alanını, iktidarı rahatsız etmeyecek şekilde makul eleştiri yaparak mevcut sistemin otokritiğini yapmakla sınırlamaktadır.¹⁹ İskit, Cumhuriyet döneminde gazeteciliğin serbest olduğunu ve sistemin kendi içerisinde bir frene sahip olduğunu söylemektedir. Atay'ın 11 Kânunuevvel 1937 tarihinde *Ulus* gazetesinde yer alan "Gazeteciliğimiz" başlıklı baş makalesinde yer alan "*Türk gazeteciliği, inkılâbı müdafaa eden muayyen kanun hükümlerinden başka hiçbir hususi kayıd altında değildir. Bizdeki basın hürriyetine birçok garplı meslekdaşlarımızın gıpta etmekte olduklarını biliyoruz. Garp gazetelerinin bir kısmı sansörden geçiyor; bir kısmı da doğrudan doğruya devlet ve parti emrindedir.*" şeklindeki ifadeleri, sistemin freninin de inkılâplar olduğunu açıklarken basının devletin çizdiği istikamet dışında herhangi bir hareketlilik içerisinde giremeyeceğini anlatmaktadır. Nitekim İskit'in ifadesiyle Kemalist sistem her sahada olduğu gibi matbuat alanında da devletle millet arasında kolleborasyonu prensip edinirken, *basının rejimle kafa birliği yaparak samimiyetle el ele ve beraber yürütmesini* de zorunlu kılmaktadır.²⁰

İktidar, basını yasal düzenlemelerle ve siyasal otoritenin bünyesindeki kurumlara, kontrol altına almaya çalışmış ve tek hedef; basının mevcut siyasi düzene destek veren bir güç olarak kullanılması ve devrim hedeflerini sekteye uğratmayacak nitelik taşıması şeklinde belirlenmiştir. Yasalara ve kurumlara bağlı olarak basın üzerindeki ekonomik güçte iktidarın önemli kontrol araçlarından biri olarak gözükmektedir. Ekonomik anlamda yaptırımlarla yasal zeminde iktidar yanlısı olmayan basını baskı altına alan iktidar, öte yandan kendisine yakın ve kontrolü altında tuttuğu basını da desteklemiştir. Kemalist

¹⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, TBMM. 2. Dönem 3. Yasama Yılı, Cilt 19, 1925, s. 7.

¹⁹ Server İskit, *Türkiye'de Matbuat Rejimleri*, Ülkü Matbaası, İstanbul 1939, s. 218.

²⁰ İskit, *age.*, s. 1.

görüğe uyan yayınlara da para ve malzeme yardımında bulunulmuştur.²¹ İktidar, ekonomik gücünü basın üzerinde iki şekilde etkin kılmıştır. Siyasi iktidar, kendisine yakın olmayan gazete ve gazetecilere men ya da para cezaları uygulayarak ve daha çok, kendisine hizmet eden gazetelere parasal destek sağlama yoluyla basın üzerinde etkili olmuştur. Tek parti döneminde muhalif gazetelere baskı uygulanırken, resmi ilan ve reklamlarda, kâğıt, makine ve malzeme tahsisinde, hükûmet yanlısı yayınların kayrıldığı, en yüksek payı ise CHP'nin sözcüsü *Ulus* gazetesinin aldığı görülmektedir.²² İktidarın bu tavır neticesinde 1922 itibarıyla tek dilli basın ortamı tüm Türkiye'ye yerleşmiştir.²³

Yasaklamalar, baskılar ve inkılapların arkasından gelen süreçte, 1940 yılı verilerine göre toplam 113 gazete ve 227 derginin yayın hayatını sürdürdüğü saptanmıştır. 113 gazetenin 37'si İstanbul'da çıkarken, Ankara'da 5, İzmir ve Adana'da 3'er gazete yayımlanmaktadır. *Zonguldak* gazetesinin de içerisinde olduğu 55 gazete ise diğer illerde yayımlanmaktadır. 1923'ten itibaren 1940 sonuna kadar 550 gazete ve 1008 derginin yayın hayatına girdiği düşünülürse, Tek Parti Döneminin ortalarında bu yayınların yaklaşık yüzde 80'nin kapatıldığı görülmektedir. Çok partili döneme doğru 1941'de 113 gazete, 227 dergi; 1942'de 121 gazete, 188 dergi; 1943'te 131 gazete, 172 dergi; 1944'te 130 gazete, 206 dergi; 1945'te 126 gazete, 214 dergi yayımlandığı saptanmıştır.²⁴

Zonguldak Gazetesi ve Gazetenin Siyasi İktidarla İlişkileri

Zonguldak gazetesi, 22 Mart 1923 tarihinde Zonguldak'ta Tahir Akın Karağuz tarafından çıkarılmıştır.²⁵ Gazete 1923'ten 1954 yılına dek yayın hayatını sürdürmüştür. Zonguldak, 1215. sayısından itibaren 6 Aralık 1951 tarihinde "*Yeni Zonguldak*" ismiyle çıkmıştır. Bu dönemde gazetenin sahipleri Tahir Akın Karağuz ve Çağlayan Karağuz gözükmektedir. 1953 yılının sonlarına doğru gazetenin ismi "*İleri Zonguldak*" olmuştur. Eylül 1953'te gazete, günlük gazete hazırlığı için beş ay boyunca çıkarılamaz ve 9 Mart 1954 Salı günü yeniden çıkarılmaya başladığında *Zonguldak (Akşam Postası)* adıyla, bu kez yine günlük olarak çıkar. *İleri Zonguldak* ve *Yeni Zonguldak* gazetelerinin sayıları, *Zonguldak Akşam Postası*'na dâhil edilmiş ve gazete 9 Mart 1954 tarihinde önceki sayıların devamı niteliğinde 1324-1 sayı numarası ve "Yıl:30" ibaresiyle çıkmıştır.

²¹ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s. 114.

²² Mustafa Şeker, M. *Tekniği, İçeriği, Çalışan Profili, Haber Kaynakları, Ekonomi Politikası, Gücü ve Sorunlarıyla Yerel Gazeteler*, Tablet Kitabevi, Konya 2007, s. 45; Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s. 118

²³ Koloğlu, *age.*, s. 116

²⁴ Şeker, *age.*, s.45; Koloğlu, *age.*, s. 125

²⁵ *Zonguldak* (1923-1954) Sahibi: Tahir Akın Karağuz, Karaelmas Matbaası, Zonguldak 1936, s. 497.

Bu anlamda Zonguldak gazetesinin devamı niteliğinde çıkan İleri *Zonguldak*, *Yeni Zonguldak* ve son olarak çıkan *Zonguldak (Akşam Postası)* Zonguldak gazetesinin koleksiyonu içerisinde yer almaktadır.²⁶

Gazetenin gelir kaynaklarını; bayi satışı, abonelik sistemi, resmi ilanlar ve reklam gelirleri oluşturmaktadır. *Gazete* yayınladığı resmi ilanların yanı sıra şehirden ve yakın çevreden çeşitli ticarethanelerin reklamlarına yer vererek gelir sağlamıştır. Zonguldak'ta çıkarılan ilk gazete ve basıldığı matbaanın da tek matbaa olması sebebiyle, ilan ve reklam gelirleri *Zonguldak* gazetesinin beslediği önemli kaynakların başında gelmektedir. 1940 yılında Zonguldak'ta ikinci bir gazete çıkarılınca dek ilan-reklam gelirlerinin tamamı *Zonguldak* gazetesine aitti.

Gazetenin CHP ve Halkevi gibi kuruluşların desteğiyle tirajını artırmasında; Tahir Akın Karağuz'un CHP'de ve Halkevinde görev almış olmasının yanı sıra gazetenin yayın hayatı boyunca Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının politikalarına hizmet etmesi etkin bir rol oynamıştır. CHP'nin gazeteye desteği abonelik temini yoluyla sağlanmıştır. Diğer yandan bazı yazışmalar ve CHP Genel Sekreterliği'nin *Zonguldak*'a zaman zaman tebrik yazısı göndermesi ve Karağuz'un CHP ile yazışmaları, doğrudan maddi yardım ihtimalini de güçlendirmektedir.

1936 yılında gazetenin yeni binasının açılışında konuşma yapan Karağuz'un açıklamaları gazetenin parti tarafından abonelik sistemi dışında da desteklendiğini göstermektedir:²⁷

“Büyük övgü ve yönelleriyle ve aynı zamanda maddî yardımlarıyla de en yüksek erecelerde yürüyüşümüzü hızlandırmış olan büyük partimize, ülkü gönüllüsü olarak devrim için sona kadar çalışmağa bir daha ant içip alevden bir bayrak gibi bütün varlığımızı saran sönmez bir inanla, bağlılıkla, tükenmez sevgi ve saygı ile şükranımızı sunarım. Gazetemizin güreli, yücelmesi için etenel ve tinsel büyük yardımlarını gördüğüm çok sayın ilbayım Aksoy'un, son yüksek ödevleriyle Zonguldağa gelerek eski evimize ilk şeref verdikleri sırada, bana yeni ve ileri bir kurağ beltire getirmek duygu ve arzusunu esinlemiş olan, Başkanım Altrok'un değerli varlıkları önünde sonsuz saygı ve teşekkürle eğilmeği ünveren bir ödev sayarım”

1929 yılında da benzer bir teşekkür yazısı görülmektedir:²⁸

“Gazetemize karşı çok samimi alaka ve teveccüh göstermekte olan ve yüksek miktarda abuna dercine çalışmak suretile muzaheret vaitlerinde

²⁶ Faruk Temel, “Zonguldak'ın ilk Gazetesi “Zonguldak (1923-1954)”, *İnsan Kimlik ve Mekan Bağlamında Zonguldak Sempozyumunu Bildiriler Kitabı*, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları: No:11, Zonguldak, 2016, s. 321.

²⁷ “Dün Yeni Kurağımızı Açtık”, *Zonguldak*, 16 Mayıs 1936, Sayı 498 s. 1-2

²⁸ “Teşekkür”, *Zonguldak*, 2 Temmuz 1929, Sayı 235 s. 2

bulunan Ereğli Belediye R. Mustafa B.'le C.H.F. mutemet V. Sadettin B. e derin teşekkürlerimizi arz eder ve kıymetli yardım vaatlerinin feyzli tezagürlerini bekleriz."

Gazetenin sahibi Karağuz'un *Zonguldak* gazetesine bir devrim gazetesi kimliği kazandırmasının altında, CHP'de çeşitli görevler alması, Zonguldak'ın Halkevi kurumunda müdürlük yapması gibi özelliklerinin yanında gazeteciliği meslek edinmiş olması, inkılâpçılığı ve ideal birlikteliği yatmaktadır. Karağuz'un CHP ile arasındaki ideolojik ortaklık, *Zonguldak*'ı bir parti gazetesi görünümüne sokmuştur.²⁹ Karağuz da gazetenin, partiye hizmet eden niteliğini vurgulamak amacıyla *Zonguldak*'ı "*partili gazetesi*" şeklinde tanımlamaktadır.³⁰

Gazetenin yayın politikası Türkçülük ve Türkçecilik, İnkılâpçılık, Memleket davası, Havza meselesi olmak üzere dört temel üzerine oturmaktadır. İnkılâpları ve devrimi halka anlatma ve yerleştirme işlevi gazetenin yegâne amaçlarının başında gelmektedir. Gazetenin bu özelliği 12. yıldönümü yazısında net biçimde ifade edilmiştir:³¹

"... Biz inanıyoruz ki devrim, kurtuluşa, bozkırın bağrından esen, kopup gelen o sarp ve diri varlığı o sürükleyici ve itici hızıyla, gene sürüyor. Gene inanıyoruz ki, devrim (organı) olan bir gazete devrimin bütün taktik ve stratejisini yapabilen demek, eskiden bir koruma ve yeniyi bir aşılama ve tutundurma yoludur. Bu kanıklarla ilk gününden beri devrimin buyruğunda bir gönüllü gibi yürüyen Zonguldak bundan böyle de gene devrimi güden ve halkı gözeten yolunda yorulmadan çalışacaktır. Halk ve devrim, birbirinin içinden taşın gelen bu iki, tükenmez ve gür kaynak. Zonguldak'ı besleyen ve büyüten anadır. Biz bu anaya, oğulluk borcumuzu, onun yoluna alın teri dökerek ödeyeceğiz. Biliyoruz, ona çok borçluyuz, fakat ona bağlılığımız ve onun vereceği yükümleri başaracağımıza olan güvenimiz de o kertede sonsuzdur. Zonguldak bugüne dek bir devrim ve halk gazetesiydi, bundan sonra da böyle kalacağı besbelli. Bunu yeniden yazmaktaki dilediğimiz, bir savaş erinin savaş için içtiği andı yenilemesinden duyduğu tadı duymak ve

²⁹ CHP'nin beşinci büyük kurultayında kabul edilen 1939 tarihli nizamnamesinde 60. maddede "Partili Gazetecilerin Riayet Edecekleri Noktalar" başlıklı bölümde "Sahibi partili olan gazete ve mecmuaların yazılarıyla parti azalarının neşriyatı Parti prensipleri bakımından göz önünde tutulur. Partili gazeteciler mecmua sahipleri ve muharrirlerle bu yolda görüş birliğine yarayacak temas ve toplantılar yapılır. Partililer sermayesiyle alakalı ve idaresinde müessir buldukları gazete mecmua ve matbualarda parti program ve nizamnamesine iç ve dış siyasetin ana hatlarıyla yüksek devlet menfaatlerine aykırı düşen yazılar neşrettiremezler." ibareleri yer almaktadır. Bu nizamname partili gazetecilerin partiye hizmet etmesini garanti altına almaktadır. Parti gazetesi ve partili gazetesi arasındaki farkı da ortadan kaldırmaktadır. (Cumhuriyet Halk Partisi (1939). CHP Nizamnamesi. Ankara: Ulus Basımevi)

³⁰ "Behçet Kemal Çağlar'la Açık Konuşma", *Zonguldak*, 14 Eylül 1945, Sayı 848, s. 2

³¹ "Zonguldak 12 Yaşında", *Zonguldak*, 4 Nisan 1935, Sayı 415, s. 1

Zonguldak'ı yaşatan devrim ve halkın önünde saygıyla eğilmek borcumuzu yerine getirmektir. Yeryüzü ne olursa olsun, acunun, siyasal durumu ne kılıkta bulunursa bulunsun, biz, yarının bütün uluslarına örnek olacak olan devrimimizin yürüyüşüne gönül vermiş, varlığımızı bağlamış bulunuyoruz. Yurdumuz için olduğu kadar yeryüzü için de kurtuluşun, Türk devriminin siyasal ve sosyal yolundan gitmekle olacağına inandığımızdan, Türk devrimini tanıtmaya, yayma, aşılama ve sindirme yolundaki çırpınışlarımıza, ileriki çalışmalarımıza, ileriki çalışmalarımızda daha özenli ve titiz davranarak daha çok yer vereceğiz. Türk devrimi güreli, Türk halkı güçlüdür, bunun için biz de, inançlıyız. Bugüne dek inanarak başardık. Gene inanıyoruz, başaracağız!"

Yine gazetenin kuruluşunun 14. yıl dönümünde de aynı konu ifade edilmektedir:³²

"Bütün özünü ve hızını Kemalizmin kutsal kaynağından alan gazetemiz, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da aynı inan, aynı heyecan coşgunluğu içinde, devrim ülküleri yolunda çalışmalarına devam edeceğini tekrarlar ve ona değer veren okuyucularını on dördüncü çalışma yılını kutlarken en derin sevgi ve saygılarıyla selamlamayı borç sayar."

Zonguldak Gazetesinde Cumhuriyet İdeolojisinin İnşa Stratejileri

Tarihsel süreç içerisinde merkez-çevre arasındaki kopuşu destekleyen inkılâp uygulamalarının ve merkezin ürettiği yeni değerlerin, toplum tarafından kabullenilmesi ve içselleştirilmesi sürecinde gazete, iktidarın önemli araçları arasında yer almıştır. Zonguldak gazetesi fiziki anlamda da çevrede faaliyet gösteren yerel basın aracı olarak, aktardığı değerler ve inkılâplar açısından merkez adına çalışarak, merkez ve çevre arasında bir pozisyonda işlev kazanmaktadır. Gazete, çevreyi merkeze yakınlaştırma sürecinde haber metinlerini, köşe yazılarını ve çeşitli edebi metinleri etkili biçimde çeşitli stratejiler çerçevesinde sunmuştur. Bu çerçevede gazetenin merkezin çevre üzerinde ideolojik ve pratikler bağlamında tesir ettiği ve çevreyi merkezî değerler doğrultusunda etkilemek üzere izlediği stratejiler incelenmektedir. Bu stratejiler; *inkılâplara yönelik hassasiyet oluşturma ve korumacı tutum, eski-yeni karşılaştırması, iktidarın kuruluşlarına destek, yıldönümlerine özel hassasiyet, lideri yüceltme ve iktidar lehinde yayın yapan diğer gazetelere destek* temalarında incelenmektedir.

İnkılâpların Yerleştirilmesi Çabası ve Korumacı Tutum

Zonguldak gazetesinin yayın politikasında belirttiği inkılâpçılık ve savunduğu Cumhuriyetçilik ilkesi toplumda düşünsel ve pratik anlamında tesis etmek istediği anlayış şeklinde belirlemektedir. *Zonguldak* gazetesi kendisini tanıtan

³² "Gazetemiz 14 Yaşında", *Zonguldak*, 30 Mart 1937, Sayı 529, s. 2.

birçok yazısında Cumhuriyet ve inkılâp hareketinin destekçisi olduğunu ortaya koymuştur:

"On Yılda" başlıklı yazıda gazetenin Cumhuriyetin öz çocuğu olduğu ifade edilirken aynı yazıda "*Zonguldak gazetesi, Cumhuriyet ve inkılâbımızın ıssık dolu, ulu ve kutlu yolu üzerinde yürekte bağlılıkla ve bütün bir hızla yürüyen bir gazetedir.*" ifadelerine yer verilmektedir.³³ Bu manada gazete, içeriklerinde gerçek anlamda bir inkılâp destekçisi olduğunu göstermektedir.

Gazetenin, Zonguldak şehrinde uzun süre çıkan tek yayın organı olması, toplumsal ve siyasal değişim hedefindeki inkılâp hareketinde önemli bir rol edinmesini sağlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra siyasal ve toplumsal alanda gerçekleştirilen inkılâplar gazete tarafından güçlü bir şekilde desteklenmiştir. Özellikle köşe yazıları ile düşünsel anlamda iktidarın iradesini yansıtmaya ve toplum nezdinde diri tutma rolünü yerine getiren gazete, güncel haberlerle de inkılâpların pratik anlamda gerçekleştirilmesi adına faaliyet göstermiştir.

Zonguldak gazetesi, yayın politikasında belirlediği ilkeler doğrultusunda inkılâplar konusunda yaygınlaştıran tavrı ile birlikte, tehditler karşısında da korumacı ve hassasiyet oluşturmaya yönelik bir yol izlemiştir. Bu durum ilk dönemlerde inkılâplara karşı girişilen isyan hareketleri ya da çeşitli olaylar karşısında haber metinlerinde net bir dille inkılâp hareketinin gücünü hissettirmek ve bir hassasiyet oluşturmak şeklinde görülürken, inkılâpların birçoğunun gerçekleşmiş olduğu 1930 ve 1940 arasındaki orta dönemde hareketi destekleme ve fikirleri taze tutma biçimindedir. 1940 ve 1950 arasındaki dönem ise irtica ve özellikle komünizm karşıtı yayınlarla inkılâplara yönelik tehditleri bertaraf etme çabası şeklinde belirmektedir. Demokrat Parti iktidarı ile birlikte ise inkılâplardan geriye gidiş noktasında duyulan endişe ve hassasiyet gazete içeriklerinde izlenmektedir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde inkılâplara karşı girişilen isyan hareketlerinde ve sonraki dönemde olumsuzluk görüldüğünde gazetenin hassasiyeti ve bu tip gelişmelere karşı net bir duruş sergilediği izlenirken, bu durumun gazetenin yayın diline yansıdığı görülmektedir. Bu çerçevede halka duyurulan bu tip olaylarda devletin keskin duruşu ve inkılâplara duyulan hassasiyet gazete tarafından yansıtılmıştır.

1925 yılında Şeyh Sait İsyanı'nda gazete "Kara Kuvvet yine başkaldırdı" "Cumhuriyet Tehlikede Fitne uyandı" başlığıyla tepkisini gösterirken *Zonguldak*'ın aynı sayısında "Hıyaneti Vataniye Kanunu" yayınlanmıştır.³⁴ Yine gazetenin 15 Mart 1925 tarihli 75. sayısında Reiscicumhur'un isyanla ilgili beyanı

³³ "On Yılda", *Zonguldak*, 29 Ekim 1933, Sayı 382, s. 24.

³⁴ *Zonguldak*, 8 Mart 1925, Sayı 74, s. 1.

yayınlanırken, *Takrir-i Sükân Kanunu*'na yer verildiği görülmektedir. Gazete bu süreçte isyan hareketine tepkisini sürdürürken, devletin gücünü de yansıtmayı amaçlamıştır. “İsyan ve İrtica” başlıklı yazıda *Kuvvetlerimiz demir kaskacı içinde inkılap düşmanları* ifadelerine yer verilirken “Zafer Ebediyen İnkılabındır” başlıklı yazı yayımlanmıştır.³⁵ Daha sonra gazetenin bir başka sayısında isyancılarla ilgili “*Asiler Tepelendi?*” başlıklı yazıda resmi tebliğ sunulurken “İsyan bastırıldı Şeyhler kaçarken yakalandılar” ifadeleri kullanılmıştır.³⁶

Gazete, 1930 yılında yaşanan Menemen Olayında da inkılâbı yücelten ifadelere yer vermekle birlikte olayı şiddetli biçimde kınadığını göstermiştir. “*Menemen’de Baş Kaldıran İrtica İnkılâbın Demir Pençesi Altında Boğuldu*” manşetiyle verilen haberde olayın gerçekleşme biçimi anlatılırken inkılâp karşısındaki hareketin cezalandırıldığı ve önlem alındığı aktarılmıştır.³⁷ Kubilay Vakası ile ilgili yazılar sonraki sayılarda da devam etmiştir. Türk Ocağı’nın düzenlediği anma töreni gazetenin birinci sayfasında “*Kubilay İhtifali, Türk Ocağı Tarafından Tertip Edilen Büyük İhtifal, Coşgun Hitabeler, Memleket Baştanbaşına Ateşli Heyecanlarla Sarsıldı*” başlığıyla verilmiştir.³⁸ Menemen hadisesine karışanların yargılanması ile ilgili bilgi verilmeye devam edilirken “*Mürteciler muhakeme ediliyor. Son hadise karşısında vatanın her bucağından nefret ve lanet sesleri yükseliyor*” başlığıyla sunulan haberde inkılâp karşıtı hareket karşısında birlik ruhu verilmek istenmiştir.

Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında inkılâplar karşısında konumlandırılan tehdit, irtica şeklinde tanımlanırken 1940’lı yıllarda dünyada ve ülke içinde oluşan ikinci bir tehdit komünizm, kızıl hareket olarak adlandırılmıştır. Cumhuriyet ilkeleri karşısında tehdit olarak görülen irtica ve komünizme yönelik yazılar kaleme alınmış ve halkın inkılâp cephesinde toplanması sağlanmak istenmiştir. Bu yıllarda kısmen irtica fakat daha çok komünizm karşıtı yazılar ağırlık kazanmaktadır. Özellikle 1944 sonrası birincil tehdit olarak beliren komünizm karşıtı çeşitli haber ve köşe yazıları sıklıkla görülmektedir. Z. Urazoğlu’nun komünizme dair bir bilinç oluşturmayı hedefleyen yazıları dikkat çekmektedir. Urazoğlu’nun bu yıllarda yayımlanan “*Bütün Asya Komünist Tehdidi Altında*”, “*Ruslarla Niçin Uzlaşılmaz*”, “*Bulgar Emeli*”, “*Komünist Terbiyesi*”, “*Faşizm-Komünizm*”, “*Bir Kızılın Hatıra Defteri*”, “*Komünist Tasfiyesi Mutlak Lazımdır*”, “*Bizî Fenersiz Yakalatmak İstiyorlar Galiba*”, “*Komünist Kim?*”, “*Komünist Palavrası Ve Hakikat*”, “*Moskof Mantıksızlığı*”, “*Komünistlik İflas Etmiştir*” başlıklı yazılarının çoğunluğu başyazı bölümünde olmak üzere gazetede yayımlanmıştır. Bununla beraber Karauğuz, Behçet Kemal Çağlar ve diğer yazarların

³⁵ *Zonguldak*, 5 Nisan 1925, Sayı 76, s. 1.

³⁶ *Zonguldak*, 19 Nisan 1925, Sayı 77, s. 1.

³⁷ *Zonguldak*, 1 Ocak 1931, Sayı 288, s. 1.

³⁸ *Zonguldak*, 11 Ocak 1931, Sayı 289, s. 1.

komünizme ilişkin yazıları görülürken çok sayıda haber dikkat çekmektedir. *Kızıl Yayın Karşısında Türk Gençliğinin Şuurlu Gösterileri, Moskof İstekleri Karşısında Tarihten Sesler, Sovyet Rejimi, Kızıl Satılmışlar Adalet Huzurunda, Solcu Profiler Üzerine Çetin Tartışmalar, Komünizmle Mücadele, Türk Gençliği Komünizme Karşı Millî Bir Cebhe Kurdu, Komünistlerin Maksadı Birbirinin Kanına Susamış İki Düşman Cebhe Yaratmak!, Gençliğin Büyük Mitingi Komünizm Tel'in Edildi, Bir Komünist Kaşkarcısı Yakalandı* başlıklı haberler bunlardan bazılarıdır.

Zonguldak'ın 1945 yılı sonrası çok partili hayata geçişle birlikte inkılaplara ilişkin daha korumacı bir tutum benimsediği görülmektedir. Korumacı tutum, Komünizm ve irtica karşısında olmakla birlikte özellikle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin ardından DP faaliyetleri karşısında konumlanmaktadır. DP iktidarı ile birlikte inkılaplara ilişkin korumacı tavır, siyasi parti kanalıyla yapılan açıklamalarla birlikte daha fazla dillendirilmiş, diğer yandan da gazete tarafından bu yönde açık bir dille savunmaya geçilmiştir. 1950 yılında gazetede bu anlamda yazılardan birini Karauğuz kaleme almıştır. Karauğuz, "*Arapça Ezan-Dil Davasının İflası*" başlıklı yazısında, Menderes Hükûmeti'nin Arapça Ezan taraftarı olduğunu eleştirirken bu durumun inkılaplardan taviz olacağı uyarısında bulunmuştur.³⁹ DP Meclis Grubunda alınan Ezan'ın Arapça okunması yasağının kaldırılması kararının ardından Karauğuz "*Gene Ezan Üzerine*" başlıklı bir yazı kaleme alır. Karauğuz bu yazısında Ezan meselesi üzerinde durmasının sebebini "*27 yıldır yoluna onca emek döktüğümüz büyük devrimimizin bir dalıdır da onun kopmaması için bu kadar titiziz.*" şeklinde açıklamaktadır.⁴⁰

1950 itibarıyla başlayan inkılaplara dair korumacı yaklaşım gazetenin yayın hayatı sonuna dek sürmüştür. "*Haftanın Aynası*" adlı köşede, TBMM'de inkılaplar aleyhinde Afyon milletvekili tarafından yapılan konuşma, "*İnkılâp Davası yönünde bir sendeleme*" başlığıyla verilmiştir.⁴¹

Gazetenin birinci sayfasında yayımlanan, *Akşam* gazetesi muhabiri Hıfzı Topuz'un İsmet İnönü ile Cumhuriyetin hedefleri ve inkılaplar üzerine yaptığı röportaj inkılaplar konusunda bir hassasiyet oluştuğunu göstermektedir. Röportajdan alıntı yapan *Zonguldak* gazetesi İnönü'nün "*Milletimizin İnkılâpları koruyacağına inanıyorum*" şeklindeki sözlerini manşetten vermiştir.⁴²

DP iktidarı süresince CHP'nin inkılapları koruma yönündeki faaliyetleri devam ederken *Zonguldak* gazetesi de halk nezdinde inkılaplara ilişkin hassasiyet oluşması için çaba harcamıştır. DP iktidarının ilk yılında çeşitli köşe yazıları ve haberler devam ederken 1952 ve 1953 yıllarında da aynı durum gözükmektedir.

³⁹ *Zonguldak*, 9 Haziran 1950, Sayı 1146, s. 1.

⁴⁰ *Zonguldak*, 16 Haziran 1950, Sayı 1149, s. 1.

⁴¹ *Zonguldak*, 21 Kasım 1950, Sayı 1171, s. 1.

⁴² *Zonguldak*, 1 Kasım 1951, Sayı 1211, s. 1.

Bu çerçevede, İskenderun telgrafına dayandırılan “*Kıyafet Kanuna Aykırı Gezenler*” başlıklı haber bu duruma örnek teşkil etmektedir. Haberde Suriye’den turist olarak gelen erkeklerin takke, bere, siyah don ve şalvarla, kadınların da siyah çarşafıla geldikleri bilgisi paylaşılmaktadır. Kıyafet kanununa aykırı giyinmelerin arttığından söz edilen haber, “*Safranbolu’da da bazı kadınların çarşafıla dolaştıkları ve Kıyafet Kanunu’na uymayan şekillerde giyinmeye başladıkları da dikkati çekmektedir.*” şeklinde tamamlanmaktadır.⁴³

Çorum’da DP Kongresi’nde alınan kararların ardından gazetede yer alan “*İnkılaba Paydos’mu?*” başlıklı yazı da inkılapların tehlikede olduğu mesajını veren yazılardan birisidir. “*Çorum Demokrat Parti kongresinin inkılaplarımızın nasıl bir tehlikede olduğunu göstermesi bakımından ehemmiyeti büyüktür*” şeklinde başlayan yazının devamında kongrede kabul edilen önerilere ilişkin duyulan endişeye yer verilmiştir.⁴⁴

18 Ekim 1952 tarihinde Karauğuz “*Partiler İnkılab Cephesine*” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. “*Bir kara canavar var ki, bu bir hortlaktır: dün Çorum’dan kızıl dilini çıkardı, bugün de Samsun’dan kıyruğunu sallıyor.*” spotunu kullandığı yazısında, Samsun’da çıkarılan *Büyük Cihat* adlı gazetede yer alan, Tefik Fürtün imzalı Müslüman ve Türk milletinin refah ve saadetinin Kur-an rehberliğinde olacağına dair bir yazı ile birlikte DP milletvekili eski müftü H. Fehmi Ustaoglu’nun milletin Atatürk inkılâbına medyun olduğu iddialarının doğru olmadığını içeren yazılarını şiddetle eleştirmiş ve partileri inkılâp cephesine davet etmiştir.⁴⁵ Aynı olayın akabinde Behçet Kemal Çağlar’ın “*Şaşırmışsın Vais Efendi Bizî Ayakta Tutan İnkılaplardır*” ve İsmail Habib Sevük’ün “*Samsun’da Hortlayan Ses*” adlı yazıları gözükmemektedir.⁴⁶

Kılık kıyafet, Arapça Ezan, türbeler ya da eğitim meselesi gibi özel konularda da inkılâpçı tavırla tepki gösteren gazete, inkılâpçılık meselesiyle ilgili genel tavrını sürdürmüştür. Özellikle köşe yazılarında inkılâplar konusunda duyarlılık oluşturmaya dönük konular sıklıkla işlenmiştir. Gazetenin uzun süredir yazılarına yer verdiği Falih Rıfkı Atay’ın *Dünya* gazetesinde “*Doğru bir görüş ve alacağımız ders*” başlıklı makalesinin “*İnkılâbın bütünlüğü üzerine titreyelim*” başlığıyla *Zonguldak*’ta yayımlanan yazısı bu manada öne çıkan yazılardan birisidir.⁴⁷

H.S.G. imzalı birinci sayfadan yayımlanan “*Türkçe dua edelim*” başlıklı köşe yazısında duaların Türkçe olması yönünde görüş belirtilmiştir. Ezan’ın Arapça

⁴³ *Yeni Zonguldak*, 20 Aralık 1952 Sayı 73, s. 2.

⁴⁴ *Yeni Zonguldak*, 23 Eylül 1952, Sayı 57, s. 2.

⁴⁵ *Yeni Zonguldak*, 18 Ekim 1952, Sayı 62, s. 1.

⁴⁶ *Yeni Zonguldak*, 29 Ekim 1952, Sayı 65, s. 1-2.

⁴⁷ *Yeni Zonguldak*, 2 Ağustos 1952, Sayı 45, s. 2.

okunması yasağının kalkmasının ardından camilerde Türkçe dua edilmesi talebi gazetenin İnkılapçılık iradesini güçlü tuttuğunu göstermektedir.⁴⁸

Eski-Yeni Karşılaştırması

Türkiye Cumhuriyeti yeni kimliğini Osmanlı ile uyuşmayan yönlerini vurgulayarak tanımlamıştır. Bu çerçevede yeni kimlik daha çok Osmanlı eleştirisi üzerine bina edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin ortaçağ kalıntısı, ümmet anlayışına dayalı bir din devleti olduğu, Türkiye Cumhuriyeti'nin ise çağdaş, laik bir karakter taşıdığı karşıtlığı üzerinden eski şeklinde nitelenen her şey kötü kabul edilmiştir.⁴⁹ Yeni Türkiye - Eski Türkiye vurgusu gazetenin merkezin ideolojisini taşıdığı önemli stratejilerinin başında gelmektedir. *Zonguldak* Osmanlı döneminde özellikle saltanat ve saray yaşantısını öne çıkararak toptancı yaklaşımla Osmanlı dönemini yererken, İnkılaplara ilişkin olumlu imaj oluşturduğu yöntem olarak, karşılaştırma stratejisini öne çıkarmaktadır.

Yeni Türkiye konusu inkılaplarla özdeşleştirilirken Osmanlı dönemi Eski Türkiye tanımlamasıyla ötelenen tarih olarak sunulmaktadır. Yeni sistemin kabul ettirilmesi ve ideolojik anlamda toplumsal inşasında Osmanlı dönemi saltanat sisteminin ötelenmesi ve eleştirilmesi başat şekilde belirirken bütüncül anlamda geleneksel yaşam, inanç dünyasına ilişkin bir yerme söz konusudur. Bu metot inkılapları kökleştirme amacıyla Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti siyaset/toplum yapısı ve icraatlarının karşılaştırılması üzerine bina edilmektedir. Çoğunlukla tercih edilen bu yöntemle birlikte doğrudan Osmanlı dönemi unsurlarını konu edinen içeriklere başvurulmuştur. Köşe yazılarında, haberlerde ve edebi metinlerde kullanılan bu strateji Cumhuriyet Bayramı ya da Lozan Antlaşması gibi Cumhuriyet dönemine ilişkin mihenk noktası olarak belirlenen yıldönümlerinde daha sık kullanılmıştır.

Gazetenin inkılapları yerleştirme stratejisi olarak kullandığı bu yöntemin düşünsel zemini ve inkılapların amacı gazete yazarlarından S. Sami Barım'ın "İnkılap Musikisi ve Ruh İstiklali" başlıklı yazısında ortaya konulmaktadır: "İnkılap; "eski" nin, hayatı tatminde kısırlaşmanın yerine hayat şartlarının istediği "yeni" yi getirmek, cemiyetin ihtiyaçlarına cevap verecek olan düzeni kurmaktır. Türk inkılabının da ana mevzuu, kül halinde Türk cemiyetinin yeniden maddi manevi inşasıdır. Yeni yapı, her yönde, günden güne serpilmektedir."⁵⁰ Bu manada inkılap uygulamalarının düşünsel ve pratikler anlamında yerleştirilmesi süreci, yeni olanı anlatırken öncekini peşinen eskitme ve köreltme yöntemiyle gazete içeriklerinde maddi ve manevi bir perspektifle sunulmaktadır.

⁴⁸ *Yeni Zonguldak*, 3 Mayıs 1952, Sayı 25, s. 1.

⁴⁹ Hayati Tüfekçioğlu, "Cumhuriyet İdeolojisi ve Türk Basını Hakimiyet-i Milliye (1.12.1928-31.12.1929)", *Sosyoloji Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, 1992, s. 46, 55.

⁵⁰ *Zonguldak*, 12 Kasım 1934, Sayı 409, s. 1.

Gazetenin yayın hayatı süresince sıklıkla kullandığı Eski Türkiye ve Yeni Türkiye karşılaştırma yöntemi, özellikle Cumhuriyet tarihi içerisinde yer alan Lozan, 23 Nisan, Cumhuriyet Bayramı gibi yıl dönümlerinde yayın içerikleri özel olarak karşılaştırma biçiminde işlenmiştir. 1933 yılında Cumhuriyet Bayramı'na özel 36 sayfa çıkardığı nüshasında Cumhuriyetin nasıl kurulduğu, on yılda yapılan işler, Zonguldak özelindeki gelişmeler anlatılırken 1934 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesinin 11. yıl dönümünde 16 sayfa çıkarılan nüshası neredeyse tamamen karşılaştırmalara ayrılmıştır. Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet Türkiye'si dönemi toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel açılardan karşılaştırılmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nde 11 yılda birçok alanda ilerleme kaydedildiği anlatılmıştır. Bu çerçevede madde madde yazılan karşılaştırmaların hangi unsurlar üzerine bina edildiği de net biçimde görülmektedir:⁵¹

“Eski Türkiye Osmanlı İmparatorluğu

1-Dışinden tırnağına ve kafasına kadar kapitülasyonlarla kısıvrak bağlanmıştı.

2-Kara saltanatın sefalet ve zulmü altında ezilmiş,

3-Ve en nihayetinde, sultanların rahatı ve sarayı için satılmış, boyunduruk altında bir memleketti

Yeni Türkiye

1- Türkiye; siyaseten ve iktisaden hür ve müstakil

2- Millî iradeye müstenit

3-Gazi ülküsüne göre inşa olunan, bir memlekettir”

Spotlar şeklinde gazetenin sayfalarına konumlandırılan bu ifadelerin tamamı ayrıntılı biçimde anlatılmıştır. Gazete, Osmanlı ve Türkiye arasında yönetim biçimine odaklanan bu değerlendirmenin ardından diğer konularda da aynı biçimde etkili sözcük kullanımıyla Osmanlı devlet ve toplum yapısını tamamen zihinlerde karanlık, İnkılap Türkiye'sini tüm alanlarıyla birlikte aydınlık olarak sunmuştur. Köy yaşantısı ve köylünün durumu, eğitim, ekonomi, bayındırlık işleri, toplumsal hayat ve kadının toplumdaki yeri Osmanlı Devleti-Türkiye Cumhuriyeti karşılaştırmasının odak noktasını oluşturmuştur. Bu çerçevede karşılaştırma sırasında kullanılan sözcükler de özenle seçilmiş genelde değerlere ilişkin, akılda kalıcı ve vurucu nitelik taşımaktadır.⁵²

“Eskiköy

1-Köylü; saltanatta; yalnız sefil bir teba idi.

⁵¹ *Zonguldak*, 29 Ekim 1934, Sayı 408, s. 1-16.

⁵² *Gazete*, 1946 yılında yapılan genel seçimler öncesinde de CHP propagandası adına Cumhuriyetin 11. yıl dönümünde yayımladığı Eski Türkiye-Yeni Türkiye karşılaştırmalı metni aynen yayımlamıştır.

2- Köyün mahsülü bir yeyim bir de geyime yeterdi.

3- Köy; derebeyin, müştezimin, mürabehacının,

4- Kara cahillerin, tevekkülün,

5-Tabiatın kör ve asi kuvvetlerinin, esiri ve kölesiydi,

6-Yalnız aşar, yani köylünün doğrudan doğruya mükellefiyeti, devlet varidatının yüzde otuz sekizini teşkil ederdi. Bundan başka her işte angaryaya sürülürdü.

7- Bütün bu şartlar artında ezilen köyde tek mangırlık bir sermaye terakümü husule gelemedi.

8- Ve köylü kimsesiz ve çaresizdi

Yeni Köy

1- Türk köylüsü Cumhuriyette hür bir yurttaşdır.

2- Köyün mahsulü bir meta oluyor.

3- Köyün mültezimin ve mürabahacının soygunundan kurtulmuştur.

4- Köy örümcekli kafadan, bilgiliye, tevekkülden çoşturuu inkılap ahlak... geçti.

5- Köye teknik getirdik, tabiatı yenen köylü, traktörle birlikte kara sapan sürgün havası çalıyor.

6- Aşarı, en dar günlerimizde, köyü genişletmek için kaldırdık; nüfusumuzun yüzde 67 olan köylü devlet varidatının yüzde 11.23 ne iştirak eder.

7-Devlet, köylüye yardım etti, köylüyü topraklandırdı.

8- Seviniyoruz, köyde sermaye birikimi başladı

Ümmet Maarifi

1- Osmanlı saltanatı, milletin kesesinden her yıl sarayına milyonlar ve sefahetinin borçlarına da yine milyonlarca lira çekerken, Maarif için 1908 de bile ancak 200.000 lira ayrılabilirdi.

2- Devlet elinde olmayan Maarif, kap kapanın elinde, parçalı ve tezatlı idi.

3- Osmanlı terbiyesi, gayri Millî ve teokratik esaslara dayanırdı.

4-Bu bir kelime ile(geri) Maarif, halkı bir (kara kalabalık) bıraktı

Millet Maarifi

1- Türkiye Cumhuriyeti; ariyet düşünüşünü attı, Türkiye'ye fikir ve ruh istiklalini verdi.

2- Tek mektep, mecburi okuma, okuyan halk,

3-Millî terbiye, millî maarif, müsbet ilim, laik ve halkçı, terbiye ve maarif inkılap ahlakı;

4- Türk Harfi, Türkdili, tarihi, Türksanatı, Türk kültürü ve Türk düşünüşü, ileri bir medeniyetin temeli olan Cumhuriyetin eseridir

Müstemele İktisadiyatı

- 1-Osmanlı İmparatorluğu bir yarı müstemeleden farksızdı.
- 2- Ticaret ve sanayi ve maliye yabancı ellerdeydi.
- 3- İktisat makinesi, ecnebi semayesinin menfaatına işliyordu

Müstakil Millet İktisadiyatı

- 1- İnkılap Türkiyesi kayıtsız ve şartsız müstakil bir memleketidir.
- 2- İktisat davası yeni Türkiyenin baş davalarından biridir.
- 3 Bütün iktisat makinesi: yalnız millî menfaatler için çalışır

Nafia İşleri

- 1- Saltanat rejimi Nafia işlerini bir angarya sayardı.
- 2- Nafiaya ayrılan tahsisat imparatorluk bütçesinin yüzde 1,5 tu.
- 3- Memleketin kan damarı olan demiryolları yabancı şirketlerin elinde idi.
- 4- Saltanat on bir yılda 550 kilometre demiryoluna sahip oldu.
- 5- Bu yolların hepsi de emperyalist devletlerin kendi maksatları için yapılmıştı.

- 6-Hepsi de yabancı şirketlerin elinde ve emrinde idi

Nafia İşleri

- 1- Cumhuriyet rejiminde Nafia işleri devletin millî siyasetidir.
- 2- Cumhuriyet bütçesinde Nafia tahsisatı çok yüksektir.
- 3- Cumhuriyette demiryolu siyaseti devletin esaslı siyasetlerinden biridir.

Cemiyet, Gençlik, Kadın

- 1- Örumcekli kafa
- 2- Tevekkül, kısmet, muska, üfürük, adak
- 3- Cin, peri, ahiret masalları
- 4- Eğreti fikir, eğreti kültür
- 5- Avrupa hayranlığı, sahtelik, kendi milletini istihfaf
- 6- Uyuşukluk, durgunluk
- 7- Peçe, kafes, antikacı dükkânından farksız bir kıyafet meşheri

Cemiyet, Gençlik, Kadın

- 1- Işıklı kafa
- 2- İş iradesi, azim
- 3- Milli iman, milli irade
- 4- Öz fikir, öz kültür
- 5- Millete inanmak, yaratıcılık
- 6- Daima canlılık ve hareket

7- İş ve hayat arkadaşımız: kadın”⁵³

30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı'nda "30 Ağustos" başlıklı yazı kaleme alan gazete yazarlarından S. Sami Barım, 30 Ağustos'un inkılâp hareketinin ilk adımı olduğunu "Bir Tasfiyenin Başarıldığı ve Bir İnkılabın Başladığı Tarih" şeklinde anlatmıştır. Barım, 30 Ağustos'un önemini anlattığı yazısında tasfiye ve inşanın niteliklerini şu şekilde açıklamaktadır: ⁵⁴

"... Biz, 30 Ağustos süzgeçilerdir ki ilkin, eski bir cemiyetin bütün illetlerinden arındık. O illetler ve dertler ki artık Türk cemiyetinde ahlak diye tapınılarak, musiki gibi içimize sinerek, ilim olup kitaplaşarak devlet olup sultanlaşarak bünye yapımıza ve iliğimize kadar işlemiş bir hal almışlardı.

İşte 30 Ağustosta; ana temellerinden kayan, desteklerinden kopan ve öz varlığının icaplarından uzaklaşan bir cemiyetin kendine dönmesi, cevherine kavuşması ceht ve iradesiyle bütün kendine yabancı; o eğreti, takma ve kukla müesseseleri bertaraf ve tasfiye edişinin tarih içinde eşsiz bir misalini göstermekteyiz."

Gazetenin aynı sayısında Barım'ın bayram günü yaptığı konuşmaya da yer verilmektedir. Gazete için yazdığı "30 Ağustos" başlıklı yazısıyla benzerlikler taşıyan konuşma, ağırlıklı olarak Kurtuluş Savaşı öncesindeki durumu ve inkılap hareketinin niteliklerini içermektedir. Barım, Kurtuluş savaşı öncesinde devletin durumunu anlatırken, yaşananları Osmanlı yapısına bağlamaktadır. Bu manada Kurtuluş Savaşı öncesinde yaşanan durumun Osmanlı devlet anlayışı ile ilişkilendirerek vurgulama yolu seçilmiştir: ⁵⁵

"O kadar dört bir yandan sarılmış ve o kadar kahbece vurulmuşuk ki arkadaşlar, artık titrek sakallı ilim bile; fetvaya bürünerek boynumuza esaret boyunduruğunu kendi elleri ile vurmak istiyordu. İşte arkadaşlar, Osmanlılığın bu akıl kıtlığı ve ruh fukaralığı içinde yüzdüğü ve Türk Milletinin her türlü vasıtalarının elinden gasbolunduğu bir devirde koca bir cihan bütün maddi ve manevi vasıtaları ile ülkemizi bir çiftlik yapmak ve milletimizi esirleştirip ırgatlaştırmak emeli ile yurdumuza çullandı."

Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti karşılaştırmalarının, Lozan Antlaşması'nın yıl dönümleri içeriklerinde de yoğunluklu biçimde oluşturulduğu görülmektedir. 1935 yılında Lozan antlaşmasının on birinci yıl dönümünde gazetenin birinci sayfası tamamen Osmanlı Devleti – Türkiye Cumhuriyeti karşılaştırmasına ayrılmıştır. 1934 yılında Cumhuriyet Bayramının yıl dönümündeki içeriğe benzer şekilde Lozan'dan önce ve sonra Türkiye karşılaştırmasında Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut durumu yüceltilirken Lozan

⁵³ *Zonguldak*, 29 Ekim 1934, Sayı 408, s. 1-16.

⁵⁴ *Zonguldak*, 15 Eylül 1934, Sayı 403, s. 3.

⁵⁵ "30 Ağustos Bayramında Sami B.in Söyğü ve Yazısı" *Zonguldak*, 15 Eylül 1934, Sayı 403, s. 4.

Anlaşması'nın Cumhuriyet tarihi açısından önemli bir kazanım olduğu anlatılmıştır:⁵⁶

“Lozan’dan Önce Türkiye⁵⁷

- 1- Siyasaca yabancıların yedeğinde,
 - 2-Varlık kaynakları başkalarına kaptırılmış, dışından tırnağına kadar kıskıvrak bağlanmış,
 - 3- Kaza hakkı gibi devletin en önemli egemenlik hakkı bile parçalanmış,
 - 4- Kısaca;
- Bir uyruk memleket, bir yarım sömürge idi.
- 5- Mondurus ve Sevr’le böyle satılmıştı.

Lozan’dan Sonra Türkiye

- 1- Saltık ve kayıtsız şartsız erkin,
- 2- Maddiğ-tinel bütün varlıklarına kendisi hükümen’iye ve hiçbir bırakığıla bağlanmamış,
- 3- Tek Hakyerli (mahkemeli)
- 4- Kısaca; Başına buyruk bir ileri soysallık (medeniyet) kaynağı oldu.
- 5- Örnek bir yurd haline geldi.”

Yıl Dönümlerine Özel Hassasiyet

Gazetenin önem verdiği konuların başında, Cumhuriyet tarihi içerisinde gerçekleşen çeşitli olayların (resmi bayramlar vb.) ve Türk tarihinde iz bırakmış çeşitli kişilerin ölüm ve doğumlarının yıl dönümlerini duyurmak gelmektedir. Yıl dönümlerinde gazetenin hassasiyetle yaklaşarak zaman zaman özel içerikler oluşturduğu görülmektedir. Yıldönümlerindeki içerikler, özellikle Cumhuriyet tarihi içerisinde tarihsel bilinç ve kültür oluşturma açısından, iktidarın düşünsel dünyasına toplumu yaklaştırmada ve inkılâpların yerleştirilmesinde kullanılan stratejik bir uygulamadır. Yıl dönümlerinde gazetenin izlediği yöntemde amaç, yalnızca haber metinleriyle değil başkaca içeriklerle de (tarihsel olaylar, değerlendirme yazıları vb.) desteklenmiş geniş kapsamlı bir mesaj akışını gerçekleştirmektir. Yıl dönümlerinin düşünce ve pratikler anlamında inşa sürecinin önemli bir parçası olduğunun bilincindeki *Zonguldak*, özellikle Cumhuriyet tarihi içerisinde gerçekleşen olayları titizlikle işlemiştir.

1947 yılında gazetenin sahibi Karauğuz Zonguldak'ta Türk Büyüklerini Anma ve Yaşatma Derneği'nin kurulması sebebiyle yazdığı "*Yeni kurulan bir*

⁵⁶*Zonguldak*, 24 Temmuz 1935, Sayı 423, s. 1.

⁵⁷ Gazete 1947 yılında da Lozan Antlaşması yıl dönümünde “Lozan’dan önce Türkiye, Lozan’dan sonra Türkiye” şeklinde aynı metni kullanmıştır.

dernek ve Yıl dönümleri" başlıklı yazısında yıl dönümleri hakkındaki görüşlerini belirtmiştir:⁵⁸

"Milletlerin hayatı, tatlı ve acı hâtıraların ardarda zincirlenmesi bakımından insanlarınkine çok benzer. Ortak acıların, ortak "saadet" lerin - başka etge (âmil - facteur)lerle birlikte millet denilen topluluğa vücud verdikleri toplumbilim kanunlarındandır. Milletlerin hayatında, geçmişden kopup geleceğe uzanan nesiller, birbirlerini bağlayan bir bağın varlığına yabancı kalmaz. Geçmiş anlamının, şerefli bir tarih bırakma duygusunun, millet benliğinin oluşunda oynadığı büyük rol, nasıl ihmal olunabilir? Millî hayatımızda da, "ferd" ve "şahsiyeti"ni tarihin koynuna "iftihar" ımız olarak yerleştirip sakladığımız ulu insanlar, şerefli bir târih yaratma kaygısının güzel örnekleridir. Savaş meydanlarında kanlarını ve canlarını yurdu ve büyük ulusu uğruna harcayanlar, memlekete hizmet yolunda özdengeci (feragat) yle çalışanlar ve güzel sanatlarda fende, bilimde dünya ölçüsünde övgü ve alkışa ulaşanlar, millî kadirbilirliğin unutamıyacağı insanlardır. Bu büyük insanlar için yapılan "ihtifal"lerin, yıldönümü törenlerinin, hatıralarını tazeleyişlerin manasını kavrayamayanlar, millet denilen ve ilksizlik "ezel" den sonsuzluğ "ebed" a kadar akan büyük gerçeğin yaşamasında dayandığı temelleri anlayamamış olanlardır. Her yıl Atatürk'ün manevî varlığına karşı saygı susmasına çağırılan milyonlarca kalbi tek noktada birleştiren "birlik ve beraberlik" in, geleceğe güven ve "enerji" hazırlayan o' sihirli kuvvetin millet hayatındaki yerini nasıl güçümseyebiliriz

"...Geçmişiyile ve onun değerleriyle ilgisini kesen bir ulus olamaz. Bu, ne dün'ün ve ne de yarın'ın gerçeklerine uyamaz. Her nesil, yarın'a bir şeyler bırakmak zorundadır. Bunları işlemek ve değerlemek de kendinden sonraki nesillerin görevidir. Yeni Türkiye rejimi, bu bakımdan millî kadirbilirliğimizin anlamını yükseltmek ve ışıklı, mutlu günlere doğru yürütmek durumunda olduğunu daha iyi anlayacak ve anlamışdır da. Asil milletimizin yapısına birer taş koyabilen büyük Türklere binlerce " minnet,, ve saygı!"

Karağuz'un yazısında belirttiği hususları gazetenin yayın stratejisinde önemle takip ettiği görülmektedir. Gazetenin, tarih ve ideoloji inşasında önemli bir içerik olarak beliren yıl dönümleri, olayların tekrar anımsatılması açısından detaylı inceleme konusu olmaktadır. Özellikle Cumhuriyet bayramları gazete için farklı bir yaklaşımla ele alınan konuların başında gelmektedir. Cumhuriyet bayramları gazeteyi ciddi bir hazırlık sürecine sokarken bu günlerde gazete çok sayfalı ve yoğun içerikle yayımlanmaktadır. Cumhuriyetin kuruluş yıl dönümünde gazete içeriği, daha çok Osmanlı dönemini ötekileştirme üzerine kurulmaktadır. Yönetim biçimi ve toplumsal yaşam karşılaştırmaları yapılarak Cumhuriyet düşüncesinin zihinlere kazınması stratejik hedef şeklinde belirlemektedir. Her yıl tekrar eden bu durum inkılapların yerleştirilmesi hedefine katkı sunmaktadır. Gazetenin bu anlamda yoğun şekilde çaba sarf ederek

⁵⁸ Zonguldak, 15 Nisan 1947, Sayı 954, s. 1.

hazırladığı Cumhuriyet'in 10. yılına özel nüshası önemli bir örnek teşkil etmektedir. Cumhuriyetin 10. yıl dönümünde özel sayı hazırlıkları için bir süre çıkmayan *Zonguldak* gazetesi yıldönümüne özel 34 sayfa çıkarılırken 2000 nüsha basılmış ve ücretsiz dağıtılmıştır.⁵⁹ Yine 1935 yılında Cumhuriyet Bayramı hazırlığı için iki gün süreyle büyük sayı için çıkmayacağını duyuran gazete, Cumhuriyetin ilan edilmesinin yıl dönümünde 20 sayfa çıkarılmıştır. Gazete birçok kez yoğun içerik hazırlığı için Cumhuriyet bayramları öncesinde çıkarılamamıştır. 1938 yılında Cumhuriyet bayramı yıl dönümünde teknik sebeplerle gazete çıkarılamadığında "*Onbeşinci Cumhuriyet Bayramı*" başlıklı yazıda bu durumdan duyulan üzüntü anlatılmaktadır: "*Onbeşinci Cumhuriyet Bayramında gazetemizi çıkaramadığımız için çok müteessiriz. Basımımızın, o sırada müsait bir vaziyette bulunmaması, her yıl üstün bir zenginlikle büyük nüshalar çıkarmaya muvaffak olduğumuz halde, onbeşinci bayramımızda bu imkânı elde edemediğimiz için duyduğumuz üzüntü büyüktür*".⁶⁰ Gazetede yer alan bu yazı, gazetenin özellikle Cumhuriyet'in kuruluş yıl dönümü kutlamalarına verdiği önemi göstermektedir. Karauğuz da kendisiyle yapılan bir röportaj sırasında gazetenin bu özelliğine vurgu yapmış ve bu yolla amaçlarının parti politikalarına hizmet etmek olduğunu anlatmıştır:⁶¹

"Zonguldak gazetesi, Ulusal bayramların yıldönümlerinde ve hele Cumhuriyet bayramlarında bir gelin gibi süsleniyordu. Gazetemizin, büyük şehirlerde çıkan gazetelerin birçoğundan -iç ve dışça üstünlüğü her bakımda beliren - partilik ruhu: yayında tuttuğumuz yolun aynasıydı. Zonguldak gazetesiyle o bir yayınımsız - biliyorsunuz ki - şimdi de, eksilmeyen bir şevkle, bu yolda hizmete devam ediyor..."

Lideri Yüceltme

İnkılap hareketinin lideri Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü, yayın içeriklerinde kutsiyet atfedilerek sunulmuştur. Gazetenin bilinçli uygulaması; liderin yüceltilmesi; inkılapları, iktidarın çeşitli faaliyetlerini ve alınan kararları, lidere ilişkin çizdiği imaj doğrultusunda vatandaş tarafından kabul edilmesini kolaylaştırma hedefi taşımaktadır. Diğer yandan Atatürk ve İnönü'nün liderlikleri üzerinden vatandaşta coşku uyandırılmaya çalışılmıştır. Gazetede özellikle Atatürk ve İnönü için; *hazret, yapıcı, yaratıcı, büyük, şef, ulu, önder, millî kabraman* gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanımların yanı sıra tanrı ve peygamberle ilişkilendirme de çeşitli metinlerde gözükmektedir.

Zonguldak gazetesinin kuruluşunun yedinci yıl dönümünde "Büyük yıldönümü sayısı" adıyla gazetenin yedinci yıldönümüne özel çıkardığı

⁵⁹ "Gazetemiz 21 Yaşında" *Zonguldak*, 8 Nisan 1944, Sayı 747, s. 1.

⁶⁰ *Zonguldak*, 15 Kasım 1938, Sayı 554, s. 4.

⁶¹ "Parti Kongreleri Münasebetiyle Eski Parti ve Halkevi Başkanı Karauğuz'la Bir Konuşma", *Zonguldak*, 18 Eylül 1945, Sayı 850, s. 2.

nüşhasında Atatürk ve İnönü'nün resimleri birinci sayfada yer alırken; "Feyiz ve nur dolu izlerinde yürüdüğümüz; zaferlerimizi, inkılaplarımızı ve Cumhuriyetimizi yaratan ulularımız" ve fotoğrafları altında (Cumhur Reisimiz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri-Başvekilimiz İsmet Paşa Hazretleri)" ifadeleri bu kapsamdaki kullanıma örnek teşkil etmektedir.⁶²

1934 yılında Dil Bayramı kutlamalarında "Öz Dil Bayramı" manşeti atılırken spotta "Türk Budununun Ulu Önderi, Ünlü Varlıklarımızın Yaratıcısı Sevgili Gazimizle Binlerce Övetler, Kuldük (şükeran ve minnet) lar!.." ifadeleri yer almaktadır.⁶³

1931 yılında Atatürk Zonguldak'a geldiğinde "Sevgili Gazimizle Kavuştuk" başlığıyla yayınlanan haberde Mustafa Kemal'in fotoğrafına yer verilirken fotoğraf altında "Bugün memleketimizi nurlandıran Türk Dünyasının güneşi dahi Müncimiz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri" ifadesi yer almaktadır. Haber metninde Zonguldaklıların yaşadığı coşku abartılı biçimde sunulmaktadır.⁶⁴

"Zonguldaklılar, yıllardan beri coşgun iştiyaklarla beklemekte oldukları en büyük bahtiyarlık gününe erdiler: yüce Cumhur reisimiz Gazi Mustafa Kemal Hz., bugün memleketimize şeref verdiler, neş'e, nur.. ve ebedi bir saadet getirdiler. Bugün, bütün Zonguldaklılar, gülüyor, her taraftan sevinç taşıyor. Gazi Hz. nin memleketimiz, teşrifleri müjdesi, sabahlayın erken, kudsî bir heyecan dalgası halinde, bütün kalplere yayıldı. Limandan itibaren çarşı boydan boya albayraklarımızla ve defne dallar ile bezeniyor, Belediye önüne ve iskele başına taklar kuruluyor, yüzlerce halk ve işçiler, kafil kafil sahile dökülüyorlardı."

1935 yılında İnönü Zonguldak'a geldiğinde de "Hoşgeldiniz Büyük Yapıcımız Bugün Ünlü Başbakanımıza Kavuştuk" manşeti kullanılırken halkın İnönü'nün gelişiyile beraber yaşadığı duygular gazetede tasvir edilmektedir.⁶⁵

".... Dün gelen müjdeli bir haber, bir ışık dalgası gibi, bütün Zonguldağın kalbine ve damarlarına aktı: İnönü, Güneysu gemisiyle yarın saat 16 da limanımızda, Artık Zonguldaklıların sevincine son yoktu. Bir gün sonra kavuşacakları büyük bayrama hazırlanıyorlardı. Bugün, tanla beraber, bütün şehir ve mağden bölgeleri, al bayraklarımızla donatmış bulunuyordu. Yakın kıyıardan telefonlar, geminin yaklaşmakta olduğunu müjdeliyor. Artık bütün gözler denizde! Bütün yürekler kaplayıcı ve sarsıtıcı bir heyecan içinde! Güneysu geliyor! Sevgili başbakanımıza, ünlü general İnönü'ne, Türkiye'nin ve Türk kömür havzasının büyük yapıcısına kavuşuyoruz. Denizde donanma var! Bütün gemiler, motorlar, sandallar, bayraklar. Hepsi coşuyor..hepsi koşuyor. Büyük başbakanımızın bir an önce yüzünü görmek için!.İskelede, yollarda, her tarafta binlerce halk. Gittikçe artan ve coşan dalgalar gibi; onun

⁶² Zonguldak, 30 Mart 1930, Sayı 260, s. 1.

⁶³ Zonguldak, 29 Eylül 1934, Sayı 405, s. 1.

⁶⁴ Zonguldak, 26 Ağustos 1931, Sayı 312, s. 1.

⁶⁵ Zonguldak, 7 Ağustos 1935, Sayı 424, s. 1.

geleceği, onun içlerinden geçeceği mutlu anları bekliyor. Büyük yapıcı, eşsiz başarıcı; hoş geldin, esenlikler ve yüce ünler getirdin! Yaşa, varol!”

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 1941 yılında Zonguldak’a tekrar geldiğinde gazete aynı üslubu izlemiştir. “Mutlu Günümüz Sevgili Millî Şefimize Kavuştuk” başlığıyla birinci sayfadan verilen haberde halkın sevinci;

“Bugün, Zonguldağın bahtına yeni bir mutluluk güneşi doğdu: Millî Şefimiz, Cumhur reisimiz İsmet İnönü’ye kavuştuk.Yüce Şefimizin Karabük’e geldikleri haberi Zonguldağın göğsünden bir şimşek rüzgarı gibi geçti. Halk,birbirine soruyor:” Tren saat kaçta?.” Yürekler, hasretle doluydu! Saat 9 dan sonra; bütün Zonguldak, istasyona’a akın ediyordu. Saat 10 da; gözler, bir ışıldağa tutulmuş gibiydi.. Tiz sevinç çılgınları.. Ve Tünelden çıkan, büyük misafirimizi bağrına basan tren, istasyon’a doğru akıp geliyordu. İstasyon, bir an, bir mahşer oldu. Büyük Şef, halkın arasında, sevimli yüzü neşe ışığı içinde; Gülüyor.. Ve iltifat ediyordu.”

şeklinde abartılı biçimde anlatılırken, haberde İnönü için Millî Şef, Büyük Şef ve Yüce Şef tanımlamalarının kullanıldığı görülmektedir.⁶⁶

3 Nisan 1939 tarihinde Tan gazetesinde Atatürk’ün Nutuk’unda hatalar olduğuna dair çıkan bir yazıya karşılık "*Ebedi Hakikat: Onun Yaptığı ve Yazdığı Tarihtir*" başlıklı haberle karşılık veren *Zonguldak*'ta yer alan yazıda kullanılan ifadelerle Atatürk’ü adeta tanrısal özelliklere atıfta bulunarak sunmuştur:⁶⁷

“ Atatürk’ü öldü mü, sandılar, yoksa?.. Mübarek Na’sı, birkaç gün önce, toprakla örtüldü. Fakat, Atatürk; sağ, müebbed olarak sağ!.. Her yerde onu görürüz... Sonsuz ufukları bürüyen o! Bulutlara sarınan o.. Şimşeklerde beliren o!.. Yıldızlarda görünen o!.. Ay o, Güneş o!.. Uçsuz bucaksız gökler o!.. Her neye baksak, ondan bir tecelli var. Gönülleri dolduran o!.. Kulaklarımızda ve göğsümüzde onun sesi, onun nefesi!. Nabızlarımızda vuran kan, yüreklerimizde şahlanan heyecan o!.. Gözlerimizde parlıyan neşe yüzümüzü nurlandıran sevinç onun!.. Bizi güldüren o, saadetimiz onun!.. Bütün varlığımız o, hep onunuz!. Belki, fani hakikat: öldü!.. Onun için; öldü sandılar. Fakat, ebedi hakikat: O sağdır, yaşıyor!..”

Atatürk ve İnönü'nün birlikte yer aldığı fotoğrafının altında "*Türk Milletinin İki Kurtarıcı ve Kurucu Baş*" ifadeleri yer alırken, İnönü'nün Ankara'ya gelişinin 26. yıldönümünü konu edinen "*Mutlu Bir Yıl dönümü*" başlıklı haberde Atatürk için “*Ölümsüz Önder*” tanımlaması kullanılırken İnönü için ise “*Yüce Başkan*” ve “*Başbuğ*” tanımlamaları yer almaktadır:⁶⁸

“Ölümsüz Önder Atatürk’le birlikde kurduğu yeni Türkiye’nin Yüce Başkanı İnönü’nde, Türk ulusu gerçek, "tımsal"ini bulmuştur. Bütün

⁶⁶ *Zonguldak*, 27 Kasım 1941, Sayı 630, s. 1.

⁶⁷ *Zonguldak*, 6 Nisan 1939, Sayı 557, s. 1.

⁶⁸ *Zonguldak*, 19 Mart 1946, Sayı 884, s. 1.

Türklük, onun etrafında ve şanlı bayrağı altında bölünmez bir bütün olmuştur. Bu mutlu günde; Önderimiz, Başbuğumuz İnönü'ne, çözülmöz bağlılığımızı bir daha tazeleriz.”

Şiirlere sıklıkla yer veren gazete, şiirin tekrar içeren, duygulara hitap eden yönü ve akılda kalıcı olması özelliği, lideri öne çıkarma ve lidere duyulan sevgiyi pekiştirme amacıyla kullanmıştır. Bunlardan biri Atatürk için Behçet Kemal Çağlar'ın yazdığı *Zonguldak*'ta yayımlanan "*Görmeğe Geldim*" adlı şiirdir:⁶⁹

“Dinlemeği bilmeden yürüdüm günlerce ben;
Hasretinden hız aldım, koştum gündüz-gece ben.
ANKARA havasını içime sindirmeye,
Senin nefes kattığın bu aziz hava deye...
Bilmiyorum: Riya, ne? Hulus, ne? İhtiram, ne?
Doğrudan doğruya ben dönüp senin kabene;
Huşudan çok mukaddes bir cüretin sahibi
TUR da ‘Nerdesin?!, deye bağırın MUSA gibi,
Kulaklarımda bir gün çılasın sesin deye
Sana haykırıyorum: GAZİ! Nerdesin? Deye ”

Yusuf Ziya Ortaç'ın “İnönü'ye” başlıklı şiiri gazetenin birinci sayfasından yayımlanmıştır. Şiir İnönü'yü kutsayan bir nitelik taşımaktadır:

“Bir dağ başısın, ak saçın alnında bulutlar.
Çizmenle çizilmiştir, aşılmaz hudutlar!
Gökten Atamın ruhu eğilmiş seni kutlar.
Bir dağ başısın, ak saçın alnında bulutlar.
Çizmenle çizilmiştir, aşılmaz bu hudutlar!
Sen 20 yılın harcına göz nurunu kattın.
Ufkundan güneşler tutuşan yudu yarattın.
En şanlı zafer sulhuna imzayı sen attın.
Bir dağ başısın, ak saçın alnında bulutlar.
Çizmenle çizilmiştir, aşılmaz bu bulutlar!
Azmine yanardağsın, ümidinle denizsin,
Sonsuzluğa bir yıldırımın çizdiği izsin.
Ey şanlı zafer yolcusu, sen İsmet'imizsin,
Bir dağ başısın, ak saçın alnında bulutlar.
Çizmenle çizilmiştir, aşılmaz bu hudutlar!”⁷⁰

⁶⁹ *Zonguldak*, 20 Nisan 1930, Sayı 261, s. 1.

⁷⁰ *Zonguldak*, 1 Eylül 1939, Sayı 564, s. 1.

1945 yılında İnönü'nün mecliste yaptığı konuşma üzerine gazetede İnönü'nün konuşmasını öven bir şiir yayımlanmıştır. Nadir Gündüz'ün “*Yüce İnönü'ne*” adlı şiirinde liderin konuşmasının arkasından söylemin desteklendiği ve İnönü'nün yüceltildiği görülmektedir:⁷¹

“Meclisteki nutkunuz canımıza çan kattı
İçimizde yepyeni bir heyecan yarattı.
Kıvancımız, hızımız, inancımız çok arttı,
Şimdi bütün gönüller bu inanla doludur!
Gür sesinle haykırdı cihana Türk Milleti,
Sayıp döktün ortaya açıkça her illeti;
Biz alışık değiliz hazmetmeğe zilleti,
Bükülemez kolumuz; bu kol Türkün koludur.
Bütün cihan bilsin ki, gerekirse yine biz,
Bir damladan bir deniz yaratmayı biliriz,
Sen yürürken ardından bıraktığın nurlu iz
Hakka umud bağlayan milletimin yoludur”

1952 yılı 10 Kasım'ında yayımlanan İ. T. Karağuz tarafından şiir de de Atatürk ebediyetin nedeni olarak gösterilmektedir:⁷²

“Göğsümüzde şahlanan heyecan: Atatürk'tür!
Damarımızda coşup taşan kan Atatürk'tür
Ebediyet burcuna çekilen bir sancak o,
Ebediyete verir ebedilik ancak o !”

İktidar Lehinde Yayın Yapan Diğer Gazetelere Destek

Zonguldak, kendisi gibi inkılâpların yerleşmesi için mücadele gösteren diğer gazeteleri, yayın hayatına yeni başladıklarında ilan etmekle birlikte kuruluş yıl dönümlerinde de bu yayınları tebrik etmektedir. Aynı şekilde ortak ideali paylaşan gazeteler de *Zonguldak*'a yıl dönümlerinde tebrik yazısı göndermektedir. Gazeteler birbirlerini tebriklerinin yanı sıra içeriklerinden de karşılıklı olarak faydalanmıştır. *Zonguldak* bu yolla diğer gazetelerin takip edilmesi konusunda okuyucuyu teşvik etmektedir. Diğer taraftan gazetelerin birbirleri hakkında “*arkadaşımız*” ifadesini kullanması aynı dava üzere çalıştıklarını ortaya koyan unsurlardan birisidir.

Karağuz'un da daha önce yazar kadrosunda bulunduğu Kastamonu'da çıkarılan *Açıksöz* gazetesinin kuruluşunun 12. yıldönümünde gazetede “*Millî kurtuluş mücadelesinin başından beri büyük mefkuremizin ateşli bir mücabidi olarak*

⁷¹ *Zonguldak*, 14 Kasım 1945, Sayı 863, s. 1.

⁷² *Yeni Zonguldak*, 10 Kasım 1952, Sayı 67, s. 1.

çalışan bu kıymetli gazetenin azimkar sahibi Hüsnü B.i candan kutlularken, eserinin, feyz ve muvaffakiyet içinde, daha uzun yıllar yaşamasını dileriz.” ifadeleri bu birliktelik ruhuna örnek teşkil etmektedir.⁷³ İstanbul’da yakın zamanda çıkarılmaya başlanacak olan *Hür Gazete* için de *Zonguldak* okuyucularına tavsiyede bulunmaktadır: “*Pek yakında “Hür Gazete” adlı yevmi siyasi bir gazete intişare başlayacaktır. Türkiye’de Cumhuriyetin yerleşmesine ve yükselmesine tam manasıyla anlaşılmasına çalışacak olan bu gazete fikirlerin de tamamıyla müstakel ve isminden de anlaşılacağı üzere katıyen hür bir gazete olacaktır. Karilerimize şimdiden tavsiye ederiz.*” Aynı sayıda *İnkılâp* adlı gazeteden de “*En kuvvetli gazeteleri kurup yaşatan değerli gazeteci Ali Naci B. arkadaşımız 30 Ağustosun itibaren günlük siyasi İnkılap isimli bir gazete çıkarmağa başlamıştır. Yüksek siyasilerin ve meşhur mubarrirlerin beraber çalışdıkları bu gazete herkesi meşgul ediyor.*” ifadeleriyle bahsedilmektedir.⁷⁴

Zonguldak gazetesi, Bartın’da çıkarılan *Kıvılcım* mecmuası için ..yeni arkadaşımıza uzun ömür dileriz ;⁷⁵ Zeki Cemal Bey tarafından İkinci defa çıkarılmaya başlayan *Büyük gazete* için “.. *Okurlarının çok sevdikleri özen tuttıkları bu arkadaşımıza, gene eskisi gibi engin erimler dileriz?*”,⁷⁶ Giresun’da *Akgün* adında çıkarılan haftalık gazete için “*Arkadaşımızı içtenlikle kutlar ve devrim ülküsü yolunda başarılar dileriz?*” gibi ifadelerle gazete ya da dergilerin reklam ve tanıtımını yapmıştır.⁷⁷ Yine Bartın’da Cemal Alış tarafından çıkarılan “*Devrim gazetesi?*” için “*Bartın arkadaşımız gündelik bir haber sayısı çıkarıyor?*” başlıklı haberde gazete sahibi Alış “*11 yıldan beri yüksek bir dölenle ülkeye bağlanarak çalışan Bartın gazetesinin iye ve bayyazarı İ. Cemal Alış arkadaşımızı, bu son başarısından dolayı içten duygularla kutlarız?*” şeklinde ifadelerle tebrik edilmiştir.⁷⁸

Zonguldak gazetesinin yıldönümlerinde de birçok gazetenin tebrik yazısı gönderdiği görülmektedir. Gazete yayın hayatına başladığında da kuruluş yıldönümü sebebiyle bazı yayın organları tarafından kutlanırken yıl dönümlerinde bu uygulama devam etmiştir. Gazetenin 25. yıl dönümündeki kutlama yazıları da bu duruma örnek teşkil etmektedir. *Zonguldak*, kutlama yazısı gönderen *Ulus*, *Vakit*, *Memleket* ve *Ekonomi* gazeteleri için “*Gazetemizin yıldönümünü, gününde kutlamış olan “Ulus, Memleket, Vakit, Ekonomi» gazetelerine candan: Sağolunuz, demegi borç biliriz.*” ifadelerini kullanırken *Vakit*, *Ulus* ve *Memleket* gazetelerinin *Zonguldak*’a tebrik içeren yayınlarına “*Sayın*

⁷³ “Açıksöz 12 Yaşında”, *Zonguldak*, 6 Temmuz 1930, Sayı 271, s. 1.

⁷⁴ “Hür Gazete” “İnkılap”, *Zonguldak*, 3 Eylül 1930, Sayı 278, s. 2.

⁷⁵ “Kıvılcım”, *Zonguldak*, 11 Haziran 1931, Sayı 303, s. 1.

⁷⁶ “Büyük Gazete”, *Zonguldak*, 12 Kasım 1934, Sayı 409, s. 4.

⁷⁷ “Akgün”, *Zonguldak*, 19 Eylül 1935, Sayı 428, s. 2.

⁷⁸ “Bartın Arkadaşımız Gündelik Bir Haber Sayısı Çıkartıyor” *Zonguldak*, 7 Ağustos 1935, Sayı 424, s. 2-3.

arkadaşlarımızdan üçünün gazetemiz için sevgidolu yazılarını kıvançla sütunlarımıza geçiriyoruz" şeklindeki ifadelerle yer vermiştir.⁷⁹

Zonguldak'ın, *Yeni Adam*, *Ayın Tarihi*, *Ulus*, *Karaelmas* dergisi, *Birlik* dergisi, *Atsız* mecmuası, *Orhun* dergisi, *İş ve Ocak* dergileri, *Çığır* dergisi, *Sivas* gazetesi, *Dünya* dergisi, *Bayrak* gazetesi, *Gürses*, *Cumhuriyet*, *Aydede*, *Propaganda*, *Cimşid*, *Ceboglu*, *Şadırvan* dergisi, *Kemalist*, *Akşam*, *Atsız* gibi yayınları desteklediği ve okuyucusunu takip etmeleri yönünde teşvik ettiği görülmektedir.

Gazetelerin bu tebrikleşmesi ve birbirlerine destek mahiyetindeki uygulaması bir ağ olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ağ Anadolu'da basın vasıtasıyla inkılapları yaymak üzere kurulan ve çevreyi, kültürel pratikler ve siyasal ideolojisi bağlamında merkeze çekmeye çalışan iktidarın ağıdır. Düşünsel ortaklık ve eylem birlikteliği bağlamında çevreyi merkeze çekmek üzere iktidarın emellerine ortak gazeteler ağı, doğrudan parti gazeteleri ya da CHP ve ideallerini destekleyenler tarafından çıkarılan gazetelerden oluşurken bu yayın organlarının sergiledikleri bütünlük; gazetelerin çevrede farklı yerlerde yayın yapan, merkezî odaktan beslenen ve bulunduğu bölgeye aktarım yapan tek sesin ürünleri olduğunu ortaya koymaktadır. Çevrenin gazeteleri, özgün içerikler taşımakla beraber ideal birlikteliği sergilemektedirler. *Zonguldak* gazetesi bu manada hedef birlikteliğini ortaya koyarken diğer yandan içerikleriyle de merkeze hizmet eden çevredeki ağın bir parçası konumundadır.

Sonuç

Cumhuriyet Dönemi'nde gazeteler, iktidar açısından ekonomik destek basın açısından da fikirleri yayma gücü bağlamında karşılıklı bir zeminde faaliyet gösterirken yanı sıra ideolojik ortaklık da söz konusudur. Bu çerçevede iktidar ve basın arasında yürüyen ekonomik ve politik ilişki *Zonguldak* gazetesi örneğinde izlenmektedir. Gazete bu kapsamda inkılapçı kimliğiyle yayınlarını sürdürmüş ve okuyucu kitlesinin de bu yönde dönüşmesi için çaba harcamıştır. Bu bağlamda gazetenin temel hedefi merkezî değerler sistemini benimsetme ve bu doğrultuda merkezin ideolojisini tesis etme ve uygulamalarını yansıtırma şeklindedir.

Zonguldak gazetesi ilk çıkışında kendisini tanımladığı içtimai, iktisadi ve edebî memleket gazetesi ve sonraları "siyasi" şeklinde de klişesinde kullandığı ifadeler doğrultusundaki yayıncılık ilkesini içeriklerine yansıtmıştır. Gazetenin devrim ilkeleri ve CHP politikaları doğrultusunda izlediği yayın çizgisi inkılapları duyurma, yayma ve güçlendirme amacı taşımaktadır. *Zonguldak*'ın öne çıkan köşe yazıları, haber metinleri ve edebi metinlerden oluşan içerikleri, devrin siyasal ve toplumsal projelerini göstermesi bakımından önem arz ederken işlevsel açıdan inkılap projesine hizmetinin niteliğini sergilemektedir. *Zonguldak* gazetesinin bu

⁷⁹ "Gazetemizin 25. Yılı", *Zonguldak*, 1 Nisan 1947, Sayı 951, s. 3.

işlevi yerine getirirken izlediği strateji, temel olarak lideri halkın gözünde yüceltme, Cumhuriyet tarihi içerisinde gerçekleşen olayları zihinlerde kökleştirme, inkılâp hareketinin öncüsü olarak CHP politikalarını destekleme ve inkılâp karşısında konumlandığı unsurları tehdit olarak işleme yönündeki içerikleriyle, yeni devlet yapısını ve onun topluma uygun gördüğü yapıyı yerleştirme ve benimsetme çabasını kapsamaktadır. Bu manada devletin istediği yönde donanmış bir basın aracı olarak halkın dönüşümü doğrultusunda yayınlar yapmıştır. Gazete bu pozisyonuyla merkezden beslendiği düşünce yapısıyla halktan devlete bir akıştan daha çok, devletten halka akışı gerçekleştirerek çevreyi merkeze yakınlaştırmayı amaçlayan araç portresi çizmiştir. Bu çerçevede haber metinleri, köşe yazıları ve şiirler memleketin toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel durumuna şekil verme ve aktarma özelliği taşıırken, diğer yandan da hem vatandaşın zihin dünyasını etkilemeyi amaçlayan, hem de düşünceleri görünür kılan inkılâp uygulamalarını gerçekleştirme arzusunu taşıyan bir niteliktedir.

Gazete, inkılâpların yerleştirilmesi amacını taşıyan inkılâplara ilişkin korumacı tutum, eski-yeni karşılaştırması, Cumhuriyet tarihi içerisinde yer alan yıl dönümleri, komünizm ve irtica tehdidini içeren yayınlar, Kemalist gazeteleri destekleme ve lideri öne çıkarma yönündeki stratejik içeriklerin tamamı hedefe yönelik bütünlük arz etmektedir.

Gazetenin stratejileri içerisinde önemli bir noktaya oturan eski-yeni karşılaştırması çevreye ait olan mevcut elbiseyi zihinlerde eskiterek yeni bir elbise biçme aşamasını göstermektedir. *Zonguldak* bu stratejisinde, merkez ideolojisine yakınlaştırma faaliyetini gerçekleştirirken, çevrede hâkim olan düşünce yapısından uzaklaştırma gayretini özellikle Osmanlı-Türkiye karşılaştırmalarında göstermektedir. Bu çerçevede gazete yalnızca çevreyi merkeze yaklaşırma işlevi görmemiş aynı zamanda yerleşik düşüncelerinden uzaklaşmalarını da teşvik etmiştir. Temel vazife olarak yeni değerler sistemine ilişkin içeriklere yer vererek süreklilik kazandırmak ve bu yolla benimsetme ve pekiştirme yoluna gitmeyi amaçlamıştır. Diğer yandan aynı hedefi, çevrenin benimsediği değerleri öteleyerek ve aşağılayarak önemsizleştirme yolunu da izlemiştir. Cumhuriyet öncesi Osmanlı devlet geleneği ve toplumsal yaşamını aşağılayan ve yeni olanı yücelten bir tarzda yaptıkları yayınlarla yeni bir tarih bilinci oluşturulmak istenmiştir.

Karşılaştırma stratejisine kökten bağlı bir başka yöntem de yıl dönümleridir. Yıl dönümlerine gösterilen hassasiyet yeni bir tarih ve kültür oluşturma hedefiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu doğrultuda Cumhuriyet bayramları, Lozan gibi antlaşmalar ve çeşitli resmi bayramlarda yıl dönümlerine özel içerikler oluşturulmuştur. Gazetenin yıl dönümlerini es geçmemesi, çok sayfalı çıkması, fotoğraf ve yazı açısından zengin içerik oluşturarak ya da özel sayı şeklinde

çıkarak başka bir biçime bürünmesi yeni bir devletin oluşumunda ve bu devletin tarihsel ve kültürel olarak toplumla bütünleşmesi amacı, o günleri önemsemesinin nedeni olarak belirlemektedir. Karşılaştırma stratejisiyle bağı ise yıl dönümlerinde özellikle Cumhuriyet bayramları başta olmak üzere Cumhuriyet tarihi içerisinde kökleştirilmek istenen önem atfedilen olayların Osmanlı Dönemi'yle kıyaslama içeren yazılara yoğunluklu olarak yer verilmesidir. Resmî günleri anlamlı ve değerli kılmak üzere bir başka tarih zihinlerde silinmek hatta düşmanlaştırılmak istenmiştir. Bu yolla merkezin ilkeleriyle güçlü bir bağ kurulabileceği hesaplanmıştır. Bu iki strateji nihai olarak ulus devlet anlayışı tesisiyle de doğrudan bağlantılıdır. Diğer yandan gazetenin, liderleri öne çıkarma ve onları övgü dolu abartılı sözcüklerle anma, yeni kurulan devletin bünyesinde gerçekleşen ya da idealize edilen ve pratiğe dökülen düşünce yapısına ters düşmeyen kişi ya da olayları, yıl dönümleri kapsamında son derece hassasiyetle işlediği görülmektedir.

Gazetenin, çağdaşlaşma hareketinin, merkezî değerler sisteminin savunucusu, siyasi parti başkanı ve devletin lideri olarak konumlanan kişileri öne çıkardığı strateji önem taşımaktadır. Yerleştirmek istediği tüm pratikleri ve düşünce yapısını temsili olarak bütünleştirdiği lideri halkın gözünde yüceltmesi ve liderin nezdinde zihinlere işlemek istediği mesajı taşıma amacını göstermektedir. Lideri dokunulmaz gösteren ve yücelten sözcük kullanımları, yüceltilen lider üzerinden tesis edilmek istenen sistemde dokunulmazlığını yerleştirme amacı taşımaktadır.

İnkılâplara ilişkin hassasiyet oluşturma stratejisi de gerçekleştirilen yeniliklerin ve inşa edilen merkezî değerler sistemini dokunulmaz kılma amacıyla örtüşmektedir. İnşa edilen inkılâplar, övgü içeren haber metinleri, düşünce pompalayan köşe yazıları ve coşku veren şüirlerle korunmak istenmiştir. Özellikle inkılâplara karşı girilen çeşitli olayların ardından inkılâpların korunmasına ilişkin düşünce biçimi ve dokunulmazlık hissiyatı güçlendirilmiştir. İnkılâpların ilk döneminde yoğun biçimde kullanılan bu strateji irtica söylemiyle pekiştirilerek yine bir karşıtlık üzerinden inşa edilmiştir. İrtica tehdidinin azaldığı dönem itibarıyla komünizm karşıtlığı üzerinden merkezî değerler sisteminin korunması düşüncesi aşılanmıştır. İrtica ve komünizm gibi karşı düşmanıyla mevcut ideolojiyi ve yapıyı diri tutma stratejisi izlenirken bu durum Demokrat Parti'nin kurulmasının ardından daha çok parti politikaları üzerinden ikili mücadeleye dönüşmüştür. Gazete bu manada sistem karşısında inşa edilen tehdit unsurlarına ilişkin çeşitli olayları haberleştirme ve özellikle köşe yazılarını sıklıkla işleyerek halk nezdinde bilinç oluşturmaya yardımcı olmuştur.

Zonguldak kurduğu stratejilerle, CHP'ye her şartta destek sağlayarak parti politikalarının toplum tarafından içselleştirilmesine yardım etmiştir. Toplumsal bütünleşmenin gerçekleştirilmesini amaçlamıştır. *Zonguldak*, devletle

bütünleşmiş siyasi partinin ideolojisine hizmet etmek adına yalnızca düşünsel transfer değil aynı zamanda icraatlar, uluslararası anlaşmalar gibi meselelere de destek vererek pratiklerin benimsetilmesi üzerinden çevreyi merkezi değerler sisteminde buluşturmaya hizmet etmiştir. Bu çerçevede iktidarın ve kuruluşlarının pratikleri ve bu pratiklerden yansıyan ideolojik mesajların halka ulaştırılmasına yardımcı olmuştur. Öte yandan kullanılan bütün stratejilerin odak noktasının bir sistem değişimiyle örtüştüğünü belirtmek gerekir.

Toptan bakıldığında, gazetenin merkezi değerler sistemini yansıtan özelliği ve kullandığı bütün bu stratejiler, ulus devlet inşası temelinde hedeflenen uygulamaların basın eliyle gerçekleştirilmek üzere yeni bir tarih, kültür, maddi ve manevi anlayış, toplum oluşturma amacı taşımaktadır. Yine bütün bu stratejilerin içerik bakımından ortak özelliği ve çatı amaç olan inkılâpların yerleştirilmesi hedefiyle konumlanan içerik sunumunun, vatandaşların tamamının hemfikir olduğu ön kabulüyle şekillenmesidir. Nihayet *Zonguldak* bu ön kabulle, lider, dil, yönetim biçimi, ulus devlet, eğitim, ekonomi, kültür ve sosyal alanlarındaki değişim ve yenileşmeyi Osmanlı siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamı karşısında yeni değerler manzumesi olarak sunmuştur. Sonuç itibarıyla, *Zonguldak* Gazetesi izlediği strateji ve içeriklerle Cumhuriyet döneminde yeni merkezi değerleri, iktidarın düşünsel dünyasını ve bütün pratiklerini bir potada eriterek sunan toplama merkezi hüviyetinde etkili bir dönüştürücü olarak işlev kazanan basının önemli bir örneğini sergilemiştir.

Kaynaklar

Resmî Yayınlar

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, TBMM. 2. Dönem 3. Yasama Yılı, Cilt 19, s. 7 1925.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ (1939). CHP Nizamnamesi. Ankara, Ulus Basımevi.

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

BELGE Murat (2009) *Mustafa Kemal ve Kemalizm*, Der. Murat GÜLTEKİNGİL - Tanıl BORA, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce C.2, Kemalizm*. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 29-43.

ÇETİN Halis (2016) *Türk Siyasal Hayatında Kabramanlar, Krizler ve Hainler*, Orion Yayınları, Ankara.

EAGLETON Terry (1996) *İdeoloji*, Çev: Muttalip ÖZCAN, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

FAIRCLOUGH Norman (2003) *Söylemin Diyalektiği*. Çev. Barış ÇOBAN, *Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din, İdeoloji*, Ed. B.ÇOBAN - Z.ÖZARSLAN, İÜ İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul s. 173-184.

- GEVGİLİ Ali (1983) Türkiye Basını, Der. Murat BELGE, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- (1988) *Dünya’da ve Türkiye’de Çağdaş Basının Gelişimi ve Sorunları*, Basın Yayın Yılı, No: 3, İstanbul.
- GÜLENER Serdar (2007) Türk Siyaseti’nde Merkez-Çevre İlişkilerinin Seyri ve 27 Mayıs 1960 Darbesi, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 36-66.
- GÜRKAN Nilgün (1999) İmparatorluktan Ulus Devlete Modernliğin İnşasında Gazeteciler. *Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, Ankara, s. 47-68.
- HEYWOOD Andrew (2011) *Siyasi İdeolojiler*, Çev. Ahmet Kemal BAYRAM vd. Adres Yayınları, İstanbul.
- İNSEL Ahmet - AKTAR Cengiz (1987) ‘Devletin Bekâsı’ İçin Yürütülen Çağdaşlaşma Sürecinin Toplumsal Sorunları, *Toplum ve Bilim*, Birikim Yayıncılık, Güz, Cilt 31, Sayı 39, s. 21-44.
- İSKİT Server (1939) *Türkiye’de Matbuat Rejimleri*, Ülkü Matbaası, İstanbul.
- KOLOĞLU Orhan (2006) *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul.
- MARDİN Şerif (2006) Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset Makaleler*, Der. M. TÜRKÖNE - T. ÖNDER , İstanbul, İletişim Yayınları, s. 34-78.
- NEUMAN Lawrence W. (2010) *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* Çev. Sedef ÖZGE, Yayın Odası, İstanbul.
- SELÇUK ŞİRİN Funda (2010) *Ulus Devlet İnşasında Basının Rolü: Falih Rıfkı Atay*, Tercüman-ı Ahval’ın 150. Yılında İstanbul’da Fikir Gazeteciliği Sempozyumu, Emirler Matbaası, İstanbul, s. 127-138.
- SHİLS Edward (1975) *Center and Periphery Essays in Macrosociology*, The University Of Chicago Press, Chicago.
- ŞEKER Mustafa (2007) *Tekniği, İçeriği, Çalışan Profili, Haber Kaynakları, Ekonomi Politikası, Gücü ve Sorunlarıyla Yerel Gazeteler*, Tablet Kitabevi, Konya.
- TEMEL Faruk (2016) Zonguldak’ın İlk Gazetesi “Zonguldak (1923-1954)”, *İnsan Kimlik ve Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları: No:11, s. 321-338.
- (2017) *Cumhuriyet İdeolojisinin İnşasında Basının Rolü "Zonguldak Gazetesi (1923-1954)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TUNCEL Gökhan - GÜNDOĞMUŞ Bekir (2012) Türkiye Siyasetinde Merkez- Çevrenin Dönüşümü ve Geleneksel Merkezin Konumlanma

Sorunu, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 3, s. 137-158.

TURAN Refik (2014) Kültür Alanındaki Gelişmeler, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Haz. D. YALÇIN, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

TÜFEKÇİOĞLU Hayati (1992) Cumhuriyet İdeolojisi ve Türk Basını (Hakimiyet-i Milliye 1.12.1928-31.12.1929), *Sosyoloji Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, 45-96.

VAN DIJK Teun. A. (2003) Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım, Çev. Nurcan ATEŞ, *Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din, İdeoloji*, Ed. B.ÇOBAN - Z.ÖZARSLAN, İÜ İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul., s. 13-112.

Sürelî Yayınlar

Zonguldak (1923-1954) Tahir Akın KARAUGUZ, Karaelmas Matbaası, Zonguldak

İnternet Kaynakları

ÖZBUDUN Ergun (2007) Türkiye Siyasetindeki Bölünme Çizgisi, *Dünya Bülteni*, 17 Ağustos, <https://www.dunyabulteni.net/turkiye-siyasetindeki-bolunme-cizgisi-makale,1869.html>, (Erişim Tarihi: 25.01.2021)